

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Utopia vapaasta sivistystyöstä?

Sivistystyö opintokeskuksissa - KSL-opintokeskus
aktiivista kansalaisuutta edistämässä

Sini Salmenjoki

Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma (YAMK)

04/2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sini Salmenjoki	Sivumäärä 74 ja 1 liitesivua
Työn nimi Utopia vapaasta sivistystyöstä? Sivistystyö opintokeskuksissa - KSL-opintokeskus aktiivista kansalaisuutta edistämässä	
Ohjaava opettaja Merja Kylmäkoski	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja KSL-opintokeskus, Tarja Muukkonen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö käsittelee vapaata sivistystyötä ja järjestöllistä oppimista KSL-opintokeskuksen tekemän sivistystyön näkökulmasta. KSL-opintokeskuksen kautta opinnäytetyössä otetaan kantaa kaikkia opintokeskuksia koskevaan keskusteluun niiden merkityksestä. Tutkimuskysymykset olivat: mikä on KSL-opintokeskuksen merkitys nyky-yhteiskunnassa ja mitä KSL-opintokeskuksen tulee asemansa säilyttämiseksi tehdä tulevaisuudessa?</p> <p>Vapaa sivistystyö on aikuisoppimisen muoto, jonka juuret ovat pohjoismaisessa sivistystyössä. Vapaan sivistystyön toimintaa säätelee laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998).</p> <p>Vapaan sivistystyön kohtaamat toimintaympäristön muutokset, joihin opinnäytetyössä otetaan kantaa, ovat rakenteisiin, rahoitukseen työväenliikkeeseen, demokratiaan, arvoihin ja arvostukseen kohdistuneet muutokset sekä yhteiskunnan syrjäytymis- ja eriytymiskehitys.</p> <p>Opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistyö, jossa on käytetty laadullisia menetelmiä. Tutkimuksen strategisena toteutusmenetelmänä on tapaustudkimus. KSL:n tekemä sivistystyö toimii opinnäytetyössäni tapauksena (case). Tutkimusaineisto koostuu aiemmista tutkimuksista, kirjallisuudesta ja teema-haastatteluiden sekä verkkokyselyn avulla kootusta materiaalista. Työssä keskeistä on järjestöllisen sivistystyön tekeminen kriittiseen pedagogiikkaan ja yhteisöllinen oppimiseen pohjautuen.</p> <p>Osa opinnäytetyötä on KSL-opintokeskukselle tehty selvitystyö, jonka tavoitteena oli vahvistaa vasemiston oman sivistysjärjestön ja sen ylläpitämisen opintokeskuksen asemaa muuttuvassa yhteiskunnassa. Tarkoituksena oli selvittää minkälaisia palveluita KSL:n jäsenjärjestöt ja yhteistyökumppanit tulevaisuudessa toivovat. Jäsenjärjestöjen ja yhteistyökumppaneiden toiveita selvitettiin haastatteluiden ja verkkokyselyn avulla. Saatujen tuloksien perusteella KSL:n jäsenjärjestöjen ja yhteistyökumppanit ko-kevat, että järjestöjen toimintaa tukevalle opintotoiminnalle on tarvetta tulevaisuudessakin.</p> <p>KSL-opintokeskuksen tehtävä on olla kriittisyyden herättäjä ja sitä kautta tukea aktiivista kansalaisuutta. Aktiivinen kansalaisuus on demokratian edellytys ja se edellyttää ymmärrystä yhteiskunnasta ja sen rakenteista sekä taitoja osallistua.</p> <p>Aktiivisen kansalaisuuden ja demokratian näkökulmasta tarkasteltuna opintokeskusten tekemällä sivistystyöllä on merkitystä niin yksilön, yhteisön, kuin yhteiskunnankin kannalta. Opintokeskukset vastaavat näihin tehtäviin omista lähtökohdista ja arvopohjastaan käsin.</p> <p>Opinnäytetyön tilaaja on KSL-opintokeskus.</p>	
Asiasanat aikuiskasvatus, aktiivinen kansalaisuus, demokratia, kriittinen pedagogiikka, järjestöt, vapaa sivistystyö	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Sini Salmenjoki	Number of Pages 74 +1
Title The ideal of non-formal adult education? Adult education in Study Centres – KSL Study Centre strengthening the active citizenship	
Supervisor Merja Kylmäkoski	
Subscriber and/or Mentor The KSL Study Centre, Tarja Muukkonen	
Abstract <p>The thesis examines non-formal adult education and the organizational learning from the view of KSL Study Centre. Thesis takes a stand on all the study centers for the discussion of their meaning.</p> <p>Non-formal adult education has its roots in the Nordic adult education. Non-formal adult education is regulated by the law Laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998).</p> <p>Non-formal adult education is facing numerous environmental changes. This thesis in focused on the changes of financing, legislation and structures, the labor movement, democracy, values and valuation.</p> <p>This thesis can be positioned in the framework of the researching development. This is qualitative research and approach is a case study. In this study KSL acts as an example case. The data consists of previous studies, literature and interviews and an online survey. The pedagogical frame is based on critical pedagogy and studying in community.</p> <p>Part of this thesis is a study of KSL ´s services. Aim of the study was to strengthen the position of left wing own educational organization and its study center is maintained by changing operating environment. The purpose was to find out what kind of services KSL ´s member organizations and partners are expecting in the future. The one main result of the study is that KSL ´s member organizations and partners think that non formal education is also needed in the future.</p> <p>KSL Study Centre mission is to generate of criticism and thereby support the active citizenship. Active citizenship is a prerequisite of democracy, and it requires an understanding of society and its structures as well as the skills to participate.</p> <p>From the perspective of active citizenship and democracy Study Centres work is relevant to the individuals, community, and society in general. Study Centers are responsible for these tasks with their own merits and values.</p> <p>The subscriber of the study is The KSL Study Centre.</p>	
Keywords active citizenship, adult pedagogy, communality, critical pedagogy, civic associations, democracy, non-formal adult education	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 ARVOJEN JA ARVOSTUKSEN MUUTOS HAASTAA SIVISTYSTYÖN	7
2.1 Rakenteisiin ja rahoitukseen kohdistuneet uudistukset	7
2.2 Työväenliikkeen murros	8
2.3 Demokratian kriisi	9
2.4 Kansalaistoiminnan muutos	11
2.5 Eriytymiskehityksestä	13
2.6 Arvojen ja arvostuksen muutos	14
3 SIVITYSTYÖ VASEMMISTOLAISESSA OPINTOKESKUKSESSA - VAPAAUS OPPIA	15
3.1 KSL arvot ja strategiset painopistealueet	16
3.2 KSL:n pedagogiikka	19
3.3 KSL-opintokeskuksen palvelut	24
4 OPINTOKESKUKSET - OSA POHJOISMAISTA SIVISTYSTYÖTÄ	25
4.1 Pohjoismaisen sivistystyön traditio	25
4.2 Vapaan sivistystyön oppilaitokset ja suomalainen koulutusjärjestelmä	28
4.3 Laki vapaasta sivistystyöstä	33
5 TAPAUSTUTKIMUS TUOTTAA SYVÄLLISTÄ TIETOA	34
5.1. Tutkimusmenetelmät ja toteutuksen kuvaus	36
5.1.1 Opinnäytetyön toteutuksen kuvaus	37
5.1.2 Jäsenjärjestöjen edustajien teemahaastattelut	39
5.1.3 Kyselyn rakenne ja vastaajat	41
5.1.4 Täydentävät haastattelut	43
5.2 Aineiston analyysi	44
5.3 Tutkimusetiikka	44
6. SELVITYSTYÖ KSL:N PALVELUISTA 2015	46
6.1 Jäsenjärjestöjen edustajien haastatteluista noussutta	47
6.2 Kyselyn tuloksia	49
6.2.1 KSL:n palvelut	49
6.2.2 Verkostoituminen	51
6.2.3 Yhteiskunnallinen oppiminen	52
6.2.4 Ideologia ja sen merkitys	52
6.3 Yhteenveto selvitystyön tuloksista	54
7 JÄRJESTÖLLINEN SIVISTYSTYÖ AKTIIVISEN KANSALAIUUDEEN JA DEMOKRATIAN EDISTÄJÄNÄ	54
7.1 KSL-opintokeskus kriittisyyden herättäjänä	55
7.2 Vasemmistolaisten opintokeskusten erityisyydestä	59
7.3 Avauksia opintokeskusten tulevaisuuden tehtävistä	63
8. MITÄ SAI TOIMIALA JA MITÄ MINÄ SAIN?	67
8.1 Oman oppimisprosessin arviointia	68
LÄHTEET	70

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee vapaan sivistystyön näkökulmasta sivistystä ja järjestöllistä oppimista nykypäivän Suomessa. Opinnäytetyöni haastaa lukijan pohtimaan sitä, mikä merkitys nyky-yhteiskunnassa on opintokeskusten tekemällä vapaalla sivistystyöllä ja radikaalilla kasvatuksella, jossa ihmisiä kannustetaan kriittisyyteen.

Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen ja sen ote on luoteeltaan kehittävä. Käytännön työelämän kehittämisehdotukset nousevat opinnäytetyön tilaajalle KSL-opintokeskukselle tekemästäni selvitystyöstä. Tarve opinnäytetyölleni syntyi KSL-opintokeskuksen pyrkimyksestä vastata vapaan sivistystyön toimintaympäristön muutoksiin.

Rakenteellisista uudistuksista käynnissä oleva toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi koskettaa myös opintokeskuksia. Hankkeessa korostetaan osaamisperusteisuutta ja asiakaslähtöisyyttä. Uudistuksen avulla on tarkoitus lisätä työpaikalla tapahtuvaa oppimista ja yksilöllisiä opintopolkuja sekä purkaa sääntelyä ja päällekkäisyyksiä.

Opinnäytetyöni on tässä työväenliikkeen kannalta mielenkiintoisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa ajankohtainen, ja se ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun vapaan sivistystyön merkityksestä ja tarpeesta. Opinnäytetyössäni haen vastausta kysymykseen, miksi ja mihin työväenluokan maailmankatsomuksesta lähtenyt vasemmistolainen opintokeskusta tarvitaan tulevaisuudessa ja mikä on sen merkitys nyky-yhteiskunnassa.

Avaan työssäni järjestöllisen sivistystyön tuottamia hyötyjä, ja herättelen pohtimaan sitä, mikä merkitys sivistystyöllä on esimerkiksi demokratian toteutumisen kannalta. Opintokeskusten tekemän sivistystyön avulla tuetaan kansalaisvaikuttamista ja aktiivista kansalaisuutta ja sitä kautta edistetään demokratian toteutumista yhteiskunnassa. Järjestöllisen sivistystyön ja aktiivisen kansalaisuuden näkökulmien kautta työ sopii hyvin järjestötoimialan opinnäytetyöksi. Opinnäytetyöni on tehty KSL-opintokeskuksen näkökulmasta, mutta sen vapaan si-

vistystyön merkitystä perusteleva osio on sovellettavissa vapaan sivistystyön oppilaitoksiin yleisesti.

Osana opinnäytetyötä toteutin selvitystyön, jonka tarkoituksena oli selvittää minkälaisia palveluita KSL:n jäsenjärjestöt ja yhteistyökumppanit tulevaisuudessa toivovat. Selvitystyön keskeiset tarkastelukohteet ja kysymykset nousivat KSL:n toimintastrategiassa määritellyistä strategisista päämääristä ja toiminnan painopisteistä. Strategiassa KSL:n toiminnan tarkoitus on kiteytetty seuraavasti: ”KSL:n toiminnan tarkoituksena on kehittää ihmisiä yhteiskunnallisina toimijoina ja ainutkertaisina yksilöinä.” (KSL ry:n toimintastrategia 2014,3.)

Opinnäytetyö kokoaa yhteen alan tutkimuksia etenkin viimeiseltä vuosikymmeneltä, joista uusimpia on vuonna 2015 ilmestynyt Emilia Valkosen aikuiskasvatuksen väitöskirja "Me myymme ja markkinoimme kurseja." – Markkinaorientaation piirteet kansalaisopistossa. Opinnäytetyön aineisto koostuu tutkimuksien ja kirjallisuuden lisäksi teemahaastatteluiden ja verkkokyselyn avulla kootusta tutkimusaineistosta.

Opinnäytetyöni rakentuu siten, että kuvaan aluksi toimintaympäristön muutoksia ja vapaan sivistystyön historiallista merkitystä peilaten sitä aikuiskasvatukseen. Esittelen alussa myös tarkemmin KSL:n arvopohjaa, pedagogista taustaa ja tavoitteita toiminnalle. Keskivaiheilla opinnäytetyötäni käyn läpi tutkimukselliset lähtökohdat ja tutkimusaineiston, jonka jälkeen esittelen selvitystyön tuloksia.

Selvitystyöni pohjalta esitän näkemyksiäni siitä, miten KSL-opintokeskuksen tulisi arvioida ja kehittää toimintaansa. Esittämäni kehitysehdotukset ovat oma keskustelunavaukseni eivätkä edusta välttämättä tilaajan näkemyksiä.

Opinnäytetyöni loppuosassa tarkastelen ensin vasemmistolaisen järjestöllisen sivistystyön erityiskysymyksiä laajentaen pohdinnan sivistystyön merkityksellisyydestä koskettamaan kaikkia opintokeskuksia. Otan kantaa myös vapaan sivistystyön asemaan suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Opinnäytetyötä tehdessäni työskentelin KSL-opintokeskuksen freelancekouluttajana ja toimin luottamustehtävissä erilaisissa järjestöissä. Olen hyödyntänyt

opinnäytetyöni tekemisessä kokemuksiani järjestöllisestä sivistystyöstä sekä luottamustehtävistä ja vapaaehtoistoiminnasta.

2 ARVOJEN JA ARVOSTUKSEN MUUTOS HAASTAA SIVISTYSTYÖN

Tarve opintokeskuksien tekemää sivistystyötä tarkastelevalle opinnäytetyölle on noussut sivistystyön tärkeyden osoittamistarpeesta ja toisaalta myös huolesta sivistystyön tulevaisuudesta. Vapaan sivistystyön asema yhteiskunnassa on muuttunut, mikä näkyy rahoitukseen, lainsäädäntöön ja rakenteisiin kohdistuneissa muutoksissa. Sivistystyöhön vaikuttavia toimintaympäristön muutoksia ovat lisäksi; työväenliikkeen kokema murros, demokratian kriisi, arvojen ja arvostuksen muutos yhteiskunnassa, syrjäytymis- ja eriytymiskehitys sekä yksilöllisyyttä korostava yhteiskunta. Kaikki edellä luetellut muutokset luovat omat paineensa sivistystyölle.

Olen opinnäytetyössäni käsitellyt vain osaa vapaan sivistystyön toimintaympäristöä koskevista muutoksista. Mukaan olen valikoinut ne muutokset joiden koen tällä hetkellä koskevan läheisemmin KSL-opintokeskuksen tekemää sivistystyötä. Opinnäytetyöni ulkopuolelle olen rajannut muun muassa seuraavat tunnistettavissa olevat toimintaympäristön muutokset: väestön ikääntyminen, maahanmuutto, globalisaatio, työelämän muutokset sekä tieto- ja viestintäteknologian kehitys.

2.1 Rakenteisiin ja rahoitukseen kohdistuneet uudistukset

Vapaan sivistystyön kehitysvaiheista voidaan erottaa 1990-luvun lopulta alkanut parlamentaarisen ohjauksen vaihe, mikä on tarkoittanut poliittisen ohjauksen tiivistymistä koulutuspolitiikassa. Vapaan sivistystyön säätelyssä keskeisenä ovat normi- ja resurssiohjaus, jonka perusta on ylläpitämislupa- ja rahoitusjärjestelmä. (Jokinen & Poikela & Sihvonen 2012.)

Vapaan sivistystyön rakenteisiin ja rahoitukseen on kohdistettu viime vuosina paljon muutospaineita. Oppilaitoksien näkökulmasta tämä on tarkoittanut muun

muassa oman toiminnan läpikäymistä ja rahoituksen aiempaa tarkempaa suunnittelua. (Muukkonen 2016.) Nyt keväällä 2016 rakenteellisia uudistuksista on käynnissä toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi. Hankkeessa ammatillinen koulutus uudistetaan osaamisperustaiseksi kokonaisuudeksi ja tehostetaan sitä. Uudistuksen avulla on tarkoitus lisätä työpaikalla tapahtuvaa oppimista ja yksilöllisiä opintopolkua, purkaa sääntelyä ja päällekkäisyyksiä sekä eri toimenpiteiden avulla parantaa työllisyysastetta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016d.)

Rahoitukseen kohdistuneiden muutoksien aiheuttamista vaikutuksista opintokeskuksille on kuvaava esimerkki vuodelta 2016 oleva opintokerhotuen poistuminen. Opintokerhotuen poistuminen toi konkreettisia muutoksia opintokeskusten toimintaan. Muutoksien myötä opintokeskukset (esim. KSL, SKAF, Sivis) päättivät muuttaa opintokerhoille annettavia tukia ja tiukentaa niiden ehtoja, osa opintokeskuksista (esim. Kansio, TSL, TJS) lakkautti vuoden 2016 alusta tuet. Uusissa tukimuodoissa painottuvat yhteisöllisyyden, yhteisöjen kehittämisen ja vertaisoppimisen tukeminen. Tiedot on koottu opintokeskusten nettisivuilta vuoden 2016 alussa.

KSL-opintokeskuksen toiminnassa muutos näkyy opintokerhotuen vähentymisenä. Jatkossa taloudellista tukea myönnetään opintokerhoille harkinnanvaraisesti. Myöntöperusteissa painotetaan kerhoja, jotka kehittävät ja uudistavat taustayhdistyksensä toimintaa ja opintokerhoja, jotka edistävät turvapaikanhakijoiden kotoutumista. (Kansan Sivistystyön Liitto 2016.)

2.2 Työväenliikkeen murros

Työväenliike on syntynyt 1800-luvun loppupuolella teollistumisen kiihdyttyä ja synnytettyä uuden yhteiskunnallisen ryhmän, teollisuusväestön. Työväenliikkeen järjestäytyminen lähti liikkeelle kaupungeista, mutta maaseudun tilaton väestö löysi siihen mukaan muodostaen Suomeen 1900-luvun alussa maailman vahvimman työväenpuolueen. (Metsämäki & Nisula 2006, 57). Kansalaissodan jälkeen työväenliike jakautui kahtia, eivätkä työläiset enää asettuneet yhden työväenpuolueen taakse (Emt., 123). Työväenliikkeen kannalta merkittävänä voidaan pitää 1940 tehtyä tammikuun kihlaukseksi kutsuttua julistusta, jossa

työnantaja- ja työntekijäjärjestöt tunnustivat toisensa neuvotteluosapuoliksi (Emt., 179). Tammikuun kihlauksen jälkeistä aikaa Tuomisto kutsuu ay-liikkeen ja -koulutuksen vakiintumiskaudeksi, jota vahvisti vasemmiston nousukausi ja jäsenistön nopea kasvu. Seuraavilla vuosikymmenillä 1950 ja 1960-luvulla SAK ja osa ammattiliitoista perusti Suomeen uusia opistoja, jotka keskittyivät työväestön kouluttamiseen. (Tuomisto 1996, 147.)

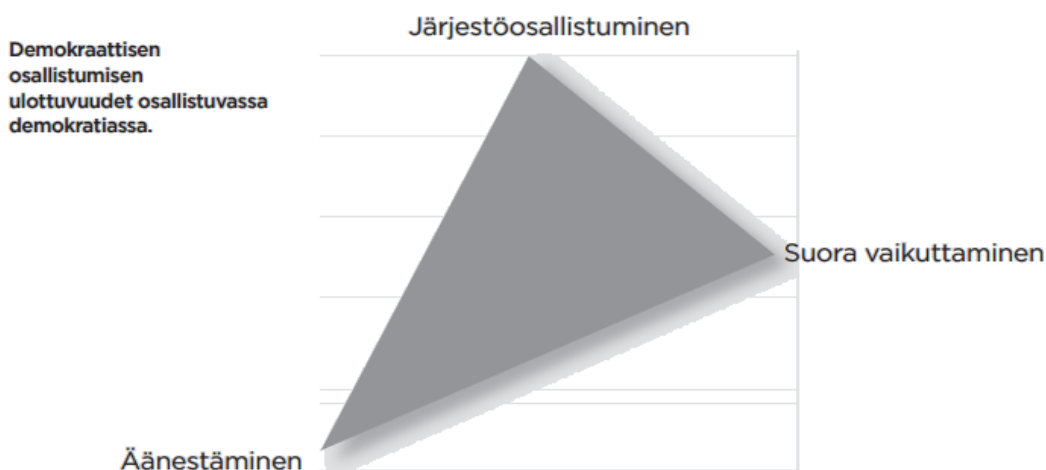
Työväenliikkeen murroksella tarkoitan etenkin ammattiyhdistysliikkeen yhteiskunnallisen aseman muuttumista ja palkansaajajärjestöjen keskusjärjestöuudistusta. Vuosien 2015-2016 aikana Suomen hallitus ja työmarkkinajärjestöt ovat käyneet pitkiä neuvotteluita yhteiskuntasopimuksen synnyttämiseksi (toiselta kutsumanimeltä kilpailukyky sopimus). Neuvottelujen aikana on nähty useita mielenosoituksia, joissa työväenliike on ollut näkyvästi mukana.

Työväenliikkeen murroksen vaikutukset vapaalle sivistystyölle koskettavat erityisesti työväenliikettä lähellä olevia oppilaitoksia, joihin KSL-opintokeskus lukeutuu. Luvussa kolme tarkastelen tarkemmin KSL:n suhdetta työväenliikkeeseen ja ammattiyhdistysliikkeeseen.

Uudessa palkansaajien keskusjärjestössä ovat mukana SAK, STTK ja Akavalaisista ammattiliitoista Insinööriliitto, kaikkiaan mukana on 49 ammattiliittoa. Uuden keskusjärjestön on tarkoitus aloittaa toimintansa vuonna 2017. (Uusi keskusjärjestö 2016.) Syntyessään uusi keskusjärjestö muuttaa varmasti myös ammattiliittoihin kytköksissä olevien opintokeskusten toimintaa. Keskusjärjestöuudistuksen tuomista vaikutuksista ei kuitenkaan ole vielä muodostunut käsitystä.

2.3 Demokratian kriisi

Demokratian kohtaamia muutoksia voidaan tarkastella demokratian ulottuvuuksien kautta. Osallistuvassa demokratiassa (johon Suomi lukeutuu) demokraattisen osallistumisen ulottuvuudet voidaan jakaa järjestöosallistumiseen, suoraan vaikuttamiseen ja äänestämiseen (Demokratiapolitiikan suuntaviivat 2010).

Kuvio 1. Demokraattisen osallistumisen ulottuvuudet. (Demokratiapolitiikan suuntaviivat 2010.)

Demokratia tarkoittaa kansan valtaa, mikäli se käännetään suoraan kreikan kielestä (Paloheimo & Wiberg, 1997,138). Kansan tahdon toteuttaminen ei kuitenkaan ole ongelmaton. Demokratian toteutumisesta kohtaan voidaan esittää kritiikkiä esimerkiksi siitä syystä, että kansan mielipidettä on mahdollista manipuloida. Ihmiset ovat alttiita vaikutuksille ja enemmistön tahto voi olla pienen valtaeliitin manipuloima (vertaa natsi-Saksa). (Emt., 142.)

Yhtenä demokratian kehittymisen ja vakiintumisen kannalta merkityksellisenä tekijänä pidetään moniarvoista kansalaisten osallistumiskulttuuria. Moniarvoinen osallistumiskulttuuri edellyttää avointa tiedonvälitystä ja arvostamista sekä josakin määrin yhteisymmärrystä ja konflikteja. Moniarvoisen osallistumiskulttuurin edellytys on, että kansalaiset ymmärtävät toimijoiden ja instituution välisen eron. Kansalaisilla on siis käsitys siitä, että mikäli nykyinen politiikka on heidän mielestään virheellistä, ei syy ole hallitsemistavassa vaan hallitsijoissa. Lisäksi he ymmärtävät, että kansalaisyhteisönsä käyttämällä he voivat vaihtaa hallitsijat. (Emt., 174,177.)

Maailman väestöstä aina vain suurempi osa asuu demokraattisiksi luokitelluissa valtioissa. Samalla edustuksellista demokratiaa kohtaan osoitetaan yhä useammin kritiikkiä sekä se kohtaa aiempaa enemmän haasteita. Kansalaisten poliittiseen osallistumiseen, heidän yhteiskunnallisiin asenteisiin ja poliittisten järjestelmien rakenteisiin ovat vaikuttaneet elinkeinoelämän rakenteen muutos,

väestön koulutus- ja tulostasojen kasvu, teknologinen kehitys ja valtion rajojen avautuminen. (Forsberg & Raunio 2013,11.)

Lisääntynyt tiedonmäärä yhdistettyä koulutus- ja tulotasojen kasvuun ovat mahdollistaneet kriittisemmän ja itsenäisemmän arvonmuodostuksen. Valtioiden rooli, kansallisen politiikan teemat ja poliittisen vaikuttamisen kenttä on muuttunut valtion rajojen avauduttua etenkin Euroopassa. Poliitikasta on tullut individualistisempaa, mikä näkyy yksilökeskeisempänä tapana jäsentää politiikkaa, samalla luokkasidonnaiset tai elinkeinosta kumpuavat kollektiiviset ryhmäidentiteetit ovat menettäneet merkitystään. (Emt.,11-12.) Näin on ollut varmasti vielä joitakin vuosia sitten, mutta nykyisellä yhteiskunnallisella tilanteella on ollut osittain varmasti myös ryhmäidentiteettejä lujittavia vaikutuksia. Vastakkainasettelu työmarkkinajärjestöjen ja työnantajajärjestöjen välillä on lujittanut arvioiden mukaan eri osapuolien identiteettiä.

Edustuksellisen demokratian kohtaamista vaikeuksista kertoo vaalikäyttäytyminen ja puolueiden jäsenmäärän pieneneminen. Äänestysaktiivisuus on laskeutunut, etenkin nuoret käyttävät äänioikeuttaan harvemmin kuin varttuneempi väestö. Korkeasti koulutetut ja hyvin ansaitsevat äänestävät aktiivisemmin kuin muut. (Emt., 12-13.) Jäsenmäärän laskusta antaa viitteitä myös Järjestöjen tulevaisuus 2022 –tutkimus, jossa selvitettiin minkälaisia järjestöjä Suomessa tulevaisuudessa toimii. Tutkimuksen mukaan järjestöjen väheneminen tulee näkymään uskonnollisissa, poliittisissa, maanpuolustus- ja ammattiyhdistyksissä. (Muukkonen & Salmenjoki 2014, 14.) Aika tulee näyttämään miten loppuvuoden 2015 ja alkuvuoden 2016 poliittiset päätökset tulevat näkymään tulevaisuudessa demokratian osallistumismuodoissa kuten puolueiden jäsenmääränkehityksessä ja ihmisten äänestyskäyttäytymisessä.

2.4 Kansalaistoiminnan muutos

Rakenteisiin ja demokratiaan kohdistuneiden muutoksien lisäksi KSL-opintokeskusta tarkasteltaessa on luotava katsaus siihen miltä kansalaistoiminnan kenttä nykypäivänä näyttää ja mitä mahdollisia muutoksia se tulee kohtamaan tulevaisuudessa.

Kansalaisyhteiskunta on vapaan sivistystyön ja erityisesti opintokeskusten (joiden tehtävä on järjestöllinen sivistystyö) ydinkenttä. Opintokeskukset järjestävät tai ovat mukana järjestämässä opintoja ihmisille, jotka kokoontuvat vapaaehtoisesti yhteen oppimaan, pohtimaan, keskustelemaan, toimimaan, vaikuttamaan, harrastamaan tai luomaan. (Niemelä 1999, 196,199.)

Seppo Niemelä ennusti reilu 15 vuotta sitten Aikuiskasvatuksen 40. vuosikirjassa, että valtakunnallisen järjestörakenteen ja perusjärjestöjen rinnalle viriää monimuotoinen paikallinen aktiivisuus, jossa yhteistyömuodot vaihtelevat ja osa toiminnasta on lyhytkestoista ja kampanjanomaista. Lisäksi globaali yhteistyö vahvistuu edelleen, mikä tuo keskusteluun myös kansainvälisen ja globaalin kansalaisyhteiskunnan käsitteet. (Emt., 199.)

Tarja Muukkosen kanssa yhdessä tekemässäni Järjestöjen tulevaisuus 2022 – tutkimuksessa kansalaistoiminnan tulevaisuutta hahmotettiin yhdessä kansalaistoiminnan parissa toimivien asiantuntijoiden kanssa. Tutkimuksen tulokset kuten myös jos havaitut muutokset ihmisten osallistumisessa kansalaistoimintaan yhtyvät Niemelän varhaisiin ajatuksiin.

Harju (2013) toteaa demokratian ja kansalaisaktiivisuuden voimistuneen viime vuosikymmenen aikana. Ihmisten aktivoituminen näkyy kuntatasolla, jossa kuntalaisaktivistit toimivat perinteisen yhdistystoiminnan ja puolueiden vaikutuspiirin ulkopuolella. Aktivoituminen tapahtuu tilannesidonnaisesti, jonkin kysymyksen ympärillä. Tämän tyyppiselle toiminnalle on tyypillistä, että kun asiaan on saatu ratkaisu, loppuu myös toiminta. (Harju 2013, 151.)

Kansalaistoiminnan muuttuminen kampanjanomaisemmaksi ja tilannesidonnaisemmaksi haastaa järjestöt arvioimaan omaa toimintaansa. Perinteiset järjestöt kuten ammattiyhdistysliike ja poliittiset puolueet tarvitsevat edelleen sitoutuneita toimijoita, mutta sen lisäksi mahdollisuuksia osallistua toimintaan aina hetkittäin tarvitaan. Opintokeskusten näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että niiden tulee kyetä tarjota järjestöille koulutusta, opastusta ja ohjausta, jotta järjestöt voivat vastata halutessaan tähän toimintaympäristön muutokseen.

2.5 Eriytymiskehityksestä

Päivi Lipponen toteaa tulevaisuusvaliokunnan julkaisussa (2013), että eriarvoisuus on nyky-Suomessa kasvamassa ja syrjäytymisestä on tullut ylisukupolvisia. Eriarvoistumisella on myös yhteys siihen millaiseksi ihminen kokee omat näkymänsä. (Lipponen 2013, 4.)

Eriytymiskehityksestä on kirjoitettu viime vuosina runsaasti. SAK:n tavoiteohjelmassa vuosille 2011-2016 eriarvoistuminen on nostettu esille toimintaympäristön kuvauksessa. Tuloerot ovat kasvaneet 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla nopeasti. Suurituloisimman väestönosan tulot ovat kasvaneet muita nopeammin ja samaan aikaan pienituloisten määrä on lisääntynyt. (SAK 2011, 6.)

Seppo Niemelä tarkastelee eriarvoisuutta sen yhden ilmenemismuodon, syrjäytymisen kautta. Syrjäytymisellä voidaan nähdä olevan neljä toisiinsa liittyvää ja vahvistavaa ulottuvuutta: taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja poliittinen. Taloudelliseen syrjäytymiseen vaikuttaa pitkään jatkuva työttömyys, mitä voidaan usein pitää sen taustalla vaikuttavana tekijänä. Vähäinen ihmissuhteiden määrä kertoo sosiaalisesta syrjäytymisestä. Vähäiset kulttuurisesti määräytyvät vuorovaikutuksen ja yhteiselämän valmiudet puolestaan kertovat kulttuurista syrjäytymisestä. Edellä kuvatut syrjäytymisen muodot altistavat poliittiselle syrjäytymiselle. Poliittisesti syrjäytyneen kiinnostus ja mahdollisuus ottaa osaa poliittiseen toimintaan vähenee. Syrjäytymisen taustalla vaikuttavat yhteiskunnan ja yksilön väliset suhteet. Yksilön tarpeet eivät kohtaa yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia, eikä yksilöllä ole tarvittavia voimavaroja ja valmiuksia hyödyntää tarjolla olevia mahdollisuuksia. (Niemelä 2011, 261.)

Niemelän mukaan uudelle eriarvoistumiselle on ominaista sen aiempaa selvempi periytyvyys. Hyvä- ja huono-osaisuus periytyy, kuten aikoinaan säätyyhteiskunnan aikana. Koulutuksen ja sivistystyön avulla esille nostetut lahjakkuudet pitivät yllä säätykiertoa, mutta nyt se on heikentynyt. (Emt., 261.)

Eriarvoistumisesta kertoo myös luokkayhteiskunnan osittainen paluu. Kolben mukaan luokkaeroja ovat lisänneet tuloerojen kasvu, lisääntynyt köyhyys ja työttömyys ja omistajien roolin kasvu työelämässä. Yhteiskunnallisessa keskuste-

lussa jako omistaja- ja työntekijäluokkaan on noussut esille. Myös lakot ja työriidat jakavat jälleen ihmisten mielipiteitä. (Kolbe 2010, 7.)

2.6 Arvojen ja arvostuksen muutos

Arvojen ja arvostuksen muutoksesta kertovat koulutukseen kohdistuvat leikkaukset, tutkintojen korkea arvostus ja yksilöllisyyttä korostava kulttuuri.

Emilia Valkonen kirjoittaa väitöstutkimuksessaan, että uusliberalistinen ideologian seurauksena julkisen sektorin organisaatioille on esitelty erinäisiä tehokkuuden lisäämiseen tähtääviä tavoitteita. Valkosen mukaan näihin tavoitteisiin on pyritty muun muassa säästötoimien, tulosohjauksen ja rakenneuudistusten kautta. (Valkonen 2016, 15.)

Valkonen on tarkastellut tutkimuksessaan uusliberalistisen aikuiskoulutuspolitiikan tuomia muutoksia kansalaisopistojen toimintaan ja kulttuuriin. Valkosen mukaan uusliberalismin piirteet näyttäytyvät vapaata sivistystyötä käsittelevissä keskusteluissa esimerkiksi tarpeena liittää opitun osoittaminen ja dokumentointi osaksi tutkintotavoitteetonta sivistystyötä. Uusliberalismille on ominaista myös markkinahenkinen kieli, jossa toistuvat asiakkuus, kilpailu, kysyntään vastaaminen, tarjonta ja työelämäkeskeisyys. (Emt., 15) Vaikka Valkonen on tarkastellut muutoksia kansanopistojen näkökulmasta, koskettavat etenkin rakenteelliset uudistukset myös opintokeskuksia.

Uusliberalistinen ajattelu näkyy myös rakenne- ja rahoitusjärjestelmien uudistamisessa. ”Uusliberalistinen ajattelu korostaa yksilöllisyyttä ja sitä, että kaikkien tulee kilpailla markkinoilla keskenään” (Tuomisto 2005, 72). Kouluttautumisesta on tullut keskeinen keino säilyttää ”työmarkkinakelpoisuus”. Kouluttautumisen maksullisuus asettaa Tuomiston mukaan ihmiset kuitenkin eriarvoiseen asemaan. (Emt., 72.) Työelämälähtöisyys ja työllistettävyyys muokkaavat aikuisopiskelijoiden asemaa koulutusorganisaatioissa, opiskelijat nähdään yhä useammin itseensä investoivina kuluttajina (Komulainen & Siivonen 2011, 33).

Formaalia oppimista arvostetaan suomalaisessa yhteiskunnassa nonformaalia oppimista enemmän, ainakin mikäli tarkastelee sen saamaa huomiota päättä-

jien puheissa ja mediassa. Aikuiskoulutuksen puolella puhutaan paljon nonformaalisissa koulutuksessa hankitun osaamisen ja opitun tunnustamisesta (Kokkinen & Rantanen-Väntsi & Tuomola 2008, 17). Tulevaisuudessa koulukseen kohdistuvien leikkauksien avulla tai niistä johtuen osaamisen tunnustaminen tulee näkymään vahvemmin tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Syinä voidaan pitää muun muassa sitä, että ihmiset halutaan mahdollisimman nopeasti työelämään ja opintojen kestoja pyritään lyhentämään, tästä kertoo myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi, jota kuvasin aikaisemmin.

Oppiminen voidaan jakaa formaaliin tutkintotavoitteisen koulutuksen piirissä tapahtuvaan oppimiseen lisäksi, nonformaaliin virallisen koulujärjestelmän ulkopuoliseen (vapaan sivistystyön oppilaitokset) ja informaaliin oppimiseen eli arkioppimiseen (Emt., 17).

3 SIVITYSTYÖ VASEMMISTOLAISESSA OPINTOKESKUKSESSA - VAPAAUS OPPIA

Opinnäytetyön tilaaja on KSL-opintokeskus (jäljempänä KSL), jota ylläpitää Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry. ”Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry perustettiin Helsingissä Kulttuuritalolla 28.10.1964. Sen toiminta-ajatus perustui työväenluokan maailmankatsomukseen ja kansalaisten sivistyksellisen tasa-arvon toteuttamiseen. KSL:n tehtäviin luettiin myös kulttuuri- ja taidetoiminnot.” (Kansan Sivistystyön Liitto 2016.) Työväenliikkeen opintotoiminta alkoi kuitenkin jo ennen KSL:n perustamista ja työväki kehitti maailmankatsomustaan ja yhteiskuntatietoutta opintokerhoissa, luennoilla ja muun muassa työväenopistoissa. Kansalaisotien jälkeen perustettiin työväelle oma sivistysliitto Työväen Sivistysliitto (jäljempänä TSL). Vasemmistoliittoa edeltänyt Suomen Kansan Demokraattinen Liitto SKDL tuli perustamisensa jälkeen mukaan toimintaan 1940-luvulla. SKDL:n kuitenkin irtaantui TSL:sta 1964 ja perusti oman sivistysliiton KSL ry:n. (Työväen Sivistysliitto 2016.) Tässä opinnäytetyössä viitatessani vasemmistolaiseen opintokeskukseen tarkoitan KSL-opintokeskusta, ellei toisin mainitse.

KSL:n ylläpitämisluvassa sanotaan ”KSL-opintokeskus on vasemmistolainen oppilaitos, jonka koulutus pohjaa järjestöoppimiseen, yhteiskunnalliseen oppimiseen ja kulttuurioppimiseen. Koulutuksen ja opintokerhojen sisällöt painottuvat kansalaisaktiivisuuden lisäämiseen, järjestötoiminnan osaamisen kehittämiseen sekä yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistämiseen.” (KSL:n toimintastrategia 2014,3.)

KSL:n jäseniä ovat muun muassa Vasemmistoliitto rp. ja Vasemmistonuoret. Yhteensä KSL:llä on 16 jäsenjärjestöä. Poliittisten järjestöjen lisäksi jäseninä on ihmisoikeus-, kulttuuri ja taidejärjestöjä sekä ammattiliittoja ja niiden vasemmistolaisia ryhmittymiä. KSL on yksi Suomen 12 opintokeskuksesta. (Kansan Sivistystyön Liitto 2016.)

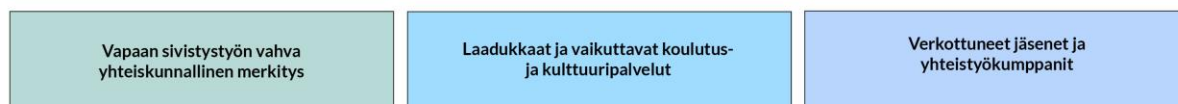
3.1 KSL arvot ja strategiset painopistealueet

KSL:n strategia vuosille 2014-2020 valmistui vuonna 2014 ja sen tekemisessä olivat mukana henkilöstö ja sidosryhmien jäseniä, kuten jäsenjärjestöjen edustajia, yhteistyökumppaneita ja hallituksen sekä edustajiston jäseniä. Toimintaympäristön muutokset, kuten vapaan sivistystyön asema muuttuminen suomalaisessa koulutusjärjestelmässä, rahoituksen supistuminen ja tunnettuuden heikentyminen, synnyttivät tarpeen strategian uudistamiselle. (KSL:n toimintastrategia 2014, 2, 10.)

KSL:n toiminnan perustana ovat KSL ry:n säännöt ja ylläpitämislupa. Toimintaa ohjaavat arvot ovat tasa-arvo, avoimuus, yhteisöllisyys, luotettavuus ja solidaarisuus ja ne määritelty KSL:n strategiassa. (Emt., 3.)

Seuraavassa kuviossa on esitelty KSL:n strategiset päämäärät ja toiminnan painopisteet.

Strategiset päämäärät

Toiminnan painopisteet

Kuvio 2. KSL:n strategiakaavio. (KSL:n toimintastrategia 2014, 2.)

Strategiset päämäärät ovat vapaan sivistystyön vahva yhteiskunnallinen merkitys, laadukkaat ja vaikuttavat koulutus- ja kulttuuripalvelut sekä verkottuneet jäsenet ja yhteistyökumppanit. (Emt., 4.)

Strategisia päämäärät ja painopistealueet on strategiassa kirjattu auki konkreettisemmiksi teoiksi. Opintokeskusten yhteistä edunvalvontaa esimerkiksi tehdään olemalla mukana aktiivisesti Opintokeskukset ry:n¹ ja T-opistot² ry:n toiminnassa ja yhteisen edunvalvonnan vahvistamisessa. Lisäksi Opintokeskukset ry:n kautta KSL on mukana vapaan sivistystyön yhteisen edunvalvontajärjestön Vapaa sivistystyö ry:n toiminnassa. (Emt., 5.)

KSL:n toimintaa ohjaavat arvot ovat: tasa-arvo, avoimuus, yhteisöllisyys, luotettavuus ja solidaarisuus (Emt., 3). Olen tarkastellut arvoja KSL:n strategian ja toiminnan pohjalta.

Tasa-arvo tarkoittaa, että KSL edistää koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista eli kaikkien yhtäläistä oikeutta omaehtoiseen oppimiseen ja sivistymiseen. Lisäksi KSL parantaa ihmisten tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta kansalaisyhteiskunta- ja kulttuuritoimijoina. (Emt., 3.) Tasa-arvo näkyy käytännössä koulu-

¹ Opintokeskukset ry on vuonna 2009 perustettu opintokeskusten keskusjärjestö, joka toimii opintokeskusten edunvalvojana, toiminnan kehittämisen tukena ja opintokeskusten yhteistyön kehittäjänä. (Opintokeskukset ry 2016.)

²T-opistot on vuonna 2010 perustettu Suomalaiseen työelämään kytkeytyneiden vapaan sivistystyön oppilaitoksien yhteisjärjestö. Sen jäsenenä on kuusi kansanopistoa ja kolme opintokeskusta. (T-opistot ry 2016.)

tuspalveluissa koulutushinnoittelussa ja koulutuksien toteutuksessa menetelmällisinä valintoina. KSL:n tarjoamat avoimet koulutukset on hinnoiteltu niin, että hinta ei muodostuisi esteeksi niihin osallistumiselle. Erityisryhmät (esim. eläkeläiset) on huomioitu tarjoamalla avoimia koulutuksia heille edullisemmin. Menetelmällisillä valinnoilla tarkoitan niitä ratkaisuja, joiden avulla kouluttaja huolehtii opetustilanteessa siitä, että jokaisella osallistujalla on mahdollisuus tuoda omat kokemuksensa ja osaamisensa yhteisön käyttöön.

Avoimuus tarkoittaa avointa ja selkeää viestintää KSL:n toimintamallista ja palveluista jäsenjärjestöille, yhteistyökumppaneille ja sidosryhmille. Lisäksi KSL luo jäsenjärjestöille, yhteistyökumppaneille ja sidosryhmille paikkoja, joissa he voivat tuoda näkökantansa keskusteluun sekä KSL:n kehittämisen pohjaksi. (Emt., 3.) Avoimuuden kulttuurista mielestäni kertoo KSL:n strategiaprosessi, jonka toteuttamiseen kutsuttiin mukaan jäsenjärjestöjen ja sidosryhmien edustajia.

Yhteisöllisyys tarkoittaa, että KSL vahvistaa yhteisöllisyyttä, tukee oppimista ja toimintaa yhteisöissä ja yhteisöjen kautta. Oppimista tukevissa menetelmissä painottuu pyrkimys yhteisön voimavaraistamiseen sekä ryhmän hyödyntämiseen. Lisäksi KSL tukee jäsen- ja yhteistyöjärjestöjen verkostoa sekä rakentaa paikkaa erilaisten yhteisöjen kokemusten ja osaamisen jakamiselle. (Emt., 3-4.)

KSL:n koulutusajatuksessa ryhmä nähdään tärkeänä ja sillä on tehtävänsä oppimisen edistäjänä. Ryhmä on voimavara silloin, kun kaikki sen jäsenet tuovat omat kokemuksensa ja osaamisensa ryhmän ja yhteisen oppimisprosessin käyttöön. Yhteistoiminnallisuutta, kokemuksellisuutta, dialogisuutta, kriittisyyttä ja omien kokemusten sekä ajatuksiaan aktiivista tarkastelua pidetään oppimisen edistämisen työkaluina. Opetusmenetelmissä korostuvat osallistavat, toiminnalliset ja luovat menetelmät. (Kansan Sivistystyön Liitto 2016.) Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi siinä, että koulutuksen osallistujamäärillä pyritään tukemaan yhteisöllistä oppimista. Lisäksi koulutuksesta riippuen samaan koulutukseen pyritään saamaan useamman järjestön edustajia, jotta erilaiset kokemukset ja näkemykset tulisivat jaetuksi ja tukisivat oppimista.

Luotettavuus tarkoittaa, että toiminta on luotettavaa ja ennakoitavaa. KSL myös kehittää palveluitaan jatkuvasti entistä toimintavarmemmiksi ja asiakkaat huomioivimmiksi. Lisäksi luotettavuus tarkoittaa, että koulutusten laadukkuuteen voi luottaa. (KSL:n toimintastrategia 2014,4.) KSL:ssa toiminnan laadukkuuteen on aina suhtauduttu mielestäni oikeanlaisella vakavuudella ja laatua on pidetty tärkeänä. Laadukkuutta on arvioitu muun muassa omaa koulutustoimintaa arvioimalla ja arviointien kautta saatuja tuloksia on hyödynnetty koulutuksien kehittämisessä.

Solidaarisuus tarkoittaa, että KSL toimii solidaarisemman yhteiskunnan puolesta, kunnioittaa ja arvostaa kanssaihmiä sekä toimii yhteisvastuullisesti ja oikeudenmukaisesti. Lisäksi toiminnallaan KSL edistää yhteiskunnallisten valtasuhteiden, sosiaalisten olosuhteiden ja yhteiskuntarakenteiden tuntemista, ymmärtämistä sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitojen oppimista. (KSL:n toimintastrategia 2014, 4.) KSL tukee yhteiskunnallista toimintaa muun muassa jäsenjärjestöjen toimintaa tukemalla ja yhteiskunnallisia aihepiirejä käsittelevällä julkaisutuotannolla. KSL on julkaissut muun muassa perustuloa ja sosiaalipolitiikkaa käsittelevää kirjallisuutta sekä talouspolitiikkaan liittyviä aineistoja.

3.2 KSL:n pedagogiikka

KSL-opintokeskus on valtakunnallinen aikuisoppilaitos, jonka toiminta perustuu kriittiseen pedagogiikkaan ja yhteisölliseen oppimiseen. (KSL:n toimintastrategia 2014, 3.) Tarkastelen aikuisten oppimista radikaalin humanismin oppimiskäsityksen, kriittisen pedagogiikan ja yhteisöllisen oppimisen näkökulmasta.

Aikuiskasvatuksen historiasta voidaan erottaa neljä aikakautta.

1. Kansan valistamisen kausi, 1850-luvun puolivälistä ensimmäiseen maailmansotaan.
2. Vapaan kansansivistyksen ja aikuiskasvatuksen kausi, itsenäistymisestä 1960-luvulle.
3. Aikuiskoulutuspolitiikan kausi, 1960-luvulta 1980-luvun loppuun.
4. Markkinavetoisen aikuiskoulutuksen kausi, 1980-luvun lopulta eteenpäin.

(Pellinen 2001, 12.)

Aikuiskasvatuksen historian aikakausia vapaan sivistystyön historiaan peilates-
sa voidaan tehdä seuraavia havaintoja. Ensimmäisen aikakauden aikaan syntyi
vapaa sivistystyö ja Suomeen perustettiin ensimmäinen kansanopisto. Toisen
kauden aikana ensimmäisen maailmansodan jälkeen perustettiin Työväen Si-
vistysliitto, joka on opintokeskuksista vanhin. Kolmannella aikakaudella vasem-
mistolaiset toimijat perustivat oman sivistysliiton Kansan Sivistystyön Liiton. Nel-
jännellä aikuiskoulutuksen kaudella vapaa sivistystyö sai oman lainsäädännön.
Vapaan sivistystyön syntyhistoriaa ja kehitysvaiheita käyn tarkemmin läpi luvus-
sa neljä.

Aikuiskasvatuksen piiristä voidaan tunnistaa erilaisia oppimiskäsityksiä. Oppi-
misteorioihin pohjautuvia suuntia ovat behavioristinen sekä kongnitiivinen ja
sosiokonstruktivistinen. Filosofisiin ja arvopohdintoihin pohjautuvia opetustapoja
ovat humanistinen ja radikaali (käytetään myös termiä kriittinen) humanistinen
suuntaus. (Manninen 2015, 12-14.) KSL:n toiminnassa näkyvät sosiokonstrukti-
vistinen ja radikaali humanistinen oppimiskäsitys.

Sosiokonstruktivistinen oppiminen pohjautuu kognitiiviseen oppimisteoriaan. Op-
pijan yksilöllinen tiedon konstruointi (rakentaminen) nähdään tärkeänä ja opetta-
jan tehtävä on suunnitella oppimisympäristö, joka mahdollistaa aktiivisen oppi-
misprosessin. Sosiokonstruktivismi korostaa yhteisön ja vuorovaikutuksen mer-
kitystä tiedon rakentumisessa. Oppimisprosessiin suuntautumiseen vaikuttavat
oppijan aiemmat tiedot, uskomukset sekä asenteet ja ne on huomioitava. (Emt.,
19.)

Humanistiselle oppimiskäsityksen taustalla on ajatus ihmisarvosta, itsemää-
räämis-oikeudesta, itsensä toteuttamisesta ja siihen liittyy oletus aktiivisesta
opiskelijasta ja itseohjautuvuudesta. Humanistiselle oppimiskäsityksessä opet-
tajan rooli on toimia fasilitaattorina (oppimisen helpottajana), joka tukee opiskeli-
jan itseohjattuja opiskeluprojekteja. Oletuksena on, että oppimista tapahtuu
parhaiten silloin, kuin oppijat saavat vapauden määrittellä omat tarpeet ja tavoit-
tella omia tavoitteitaan. (Emt., 13, 21.)

Radikaalin (kriittisen) humanistisen opetustavan taustalla on kriittinen, muutokseen pyrkivä lähestymistapa, jossa oppiminen nähdään muutoksen välineenä. Radikaali humanismi on väärästä tietoisuudesta vapauttamista, jossa kommunikation (ryhmäprosessien, vuorovaikutuksen, keskusteluiden) kautta voidaan saavuttaa emansipatorinen (vapauttava) oppiminen ja todellinen itsensä toteuttaminen. (Emt., 13, 22.)

KSL-opintokeskuksen koulutusajatus lähtee siitä, että opettamisen sijaan pääpaino on oppijoiden ja heidän yhteisöjensä voimavaraistamisessa ja tukemisessa sekä oppimaan ohjaamisessa. Oppiminen on muutos, jonkin asian uudella tavalla tekemistä tai ajattelemista. Oppimista voidaan edistää kytkemällä opittava asia aiempiin kokemuksiin, kokeilemalla ja viemällä se arkeen. (Kansan Sivistystyön Liitto 2016.)

Lähestyn kriittistä pedagogiikkaa radikaalin kasvatuksen kautta. Radikaali kasvatustiede on yhden määritelmän mukaan ”väljä kattokäsite monille ajatussuunnille, joita yhdistää pyrkimys kriittisyyteen ja inhimillistä kasvua tukevaan maailmaan” (Bardy 2007.) Radikaalin kasvatuksen rinnalla käytetään myös käsitteitä kriittinen pedagogiikka, progressiivinen kasvatustiede ja kriittinen kasvatustiede. Kyse on koulukunnista, joiden välillä on joitakin painotuseroja, mutta yhteistä kaikille on kriittisyys vallitsevia olosuhteita kohtaan sekä pyrkimys oikeudenmukaisempaan ja yhdenvertaisempaan inhimillistä kasvua tukevaan maailmaan. (Suoranta 2005, 10-11.)

Radikaali kasvatustiede keskittyy inhimillisen kasvun ja hyvinvoinnin mahdollisuuksien lisäämiseen ja sen tavoitteena on syventää kasvatukseen osallistuvien itsetuntemusta, yhteiskunnallista tietoisuutta ja työskennellä oikeudenmukaisen yhteiskunnan puolesta. Radikaalissa kasvatuksessa pidetään tärkeänä ihmisten omien valmiuksien, kuten käytännön lukutaidon ja kriittisen lukutaidon, kautta lisääntyviä ihmisten yhteiskunnallisia ja poliittisia toimintavalmiuksia. Tärkeänä pidetään myös elinikäisen sivistymisen, toisten huomioon ottamisen ja todellisuuden epäkohtien havaitsemisen valmiuksia. (Emt., 15-16.) Kriittisessä lukutaidossa lähtökohtana on ihmisen oma kokemusmaailma, lukutaito ei ole ulkoinen ilmiö vaan se on tiiviissä yhteydessä ihmisen elämämaailmaan. Kriittisessä

lukutaidossa painotetaan lukemisen ja käytännön toiminnan yhteyttä. (Emt., 130.)

Radikaali kasvatuksella rohkaistaan ihmisiä tutkimaan ja pohtimaan elämänsä edellytyksiä ja parantamaan elinolojaan. Radikaalissa kasvatuksessa on kyse osallistavasta oppimisesta, jossa ihmisiä pidetään yhteistoiminnan täysivaltaisina jäseninä. Yhteistoiminnan täysivaltaisuutta voi lähestyä seuraavien käsitteiden kautta; vapauden käytännöt, kriittinen tiedostaminen, voimautuminen, valtautuminen ja dialogisuus. Edellisten lisäksi osallistavaan oppimiseen liittyy jakaminen, yhteistyö ja erilaisten luokka- ja sukuolirajojen ylittäminen. Päämääränä on yhdenvertainen maailma. (Emt., 20.)

Karl Marx on yksi radikaalin kasvatuksen taustalla vaikuttaneista henkilöistä. Marxin ihanneyhteiskunta olisi vapaa yhteiskuntaluokista ja ihmiset olisi vapautettu raskaasta työstä. Emansipaatio on käsitteenä tullut radikaaliin kasvatukseen Marxilta ja sillä tarkoitetaan vapautumista luokkasuhteista, sukupuolten välisistä suhteista ja muista kahlitsevista yhteiskunnallisista suhteista. Yhteiskunnallisessa emansipaatiossa korostuu yhteistoiminta, olemassa olevan tilanteen tiedostaminen ja kapitalismissa vallitsevan välineellisen järjen (kaikki on mitattavissa rahassa) arvostelu. (Emt., 28, 32.) Marxin ajattelussa maailman muuttamisessa tarvitaan radikaalin kasvatuksen korostamia yhteistoiminnallisia ja dialogisia lähestymistapoja (Emt., 33).

Radikaalin kasvatuksen teoreettisena ja käytännöllisenä kulmakivenä voidaan pitää sorrettujen pedagogiikkaa. Sorrettujen pedagogiikka on peräisin Latalinalaisesta Amerikasta ja sen tärkein kehittäjä on Paolo Freire (1921-1997), jota pidetään yhtenä viime vuosisadan keskeisimmistä kasvatusajatteliijoista. (Emt., 37) Ihmisten vapautuminen yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta sorrosta oli Freiren tavoite. (Emt., 41.)

Freire loi kasvatustilfilosofian, joka yhdistää useita ajatteluperinteitä ja opetusmenetelmän, joka tähtää muutokseen. Opetusmenetelmässä korostuvat kriittinen tiedostaminen ja kasvatuksellisen toivon tärkeys. Kasvatus pyritään Freireläisessä ajattelussa tuomaan osaksi oppijoiden arkea eli heidän yhteiskunnallis-historiallista ja paikallista toimintaympäristöään. (Emt., 40-41.)

Peter McLarenin mukaan ”kriittinen pedagogiikka on tapa ajatella, neuvotella ja muuttaa suhteita luokassa tapahtuvan opetuksen, tiedon tuottamisen, kouluinstituutioiden ja laajemman ihmisyhteisön, yhteiskunnan ja valtion sosiaalisten suhteiden alueilla.” (McLaren 2009, 85).

Kriittisen pedagogiikan kohdejoukkona ovat työväestö ja yhteiskunnasta osattomat ja uloslyödyt (sukupuolen, etnisen taustan tai muun syyn takia) sekä syrjään sysätty väestönosa. (Suoranta 2007, 167-168) Kriittisen pedagogiikan juuret ovat tavallisten ihmisten elämässä sekä heidän sivistyksellisessä ja yhteiskunnallisessa organisoitumisessaan (Emt., 170).

Suomessa merkkejä kriittisestä pedagogiikasta voidaan nähdä jo 1800- ja 1900-luvun vaihteessa erityisesti niin kutsutun vanhan työväenliikkeen henkisen kulttuurin ja sivistystyön piirissä. Kriittisen pedagogiikan tunnusmerkit täyttävää työväen elämänehtojen ja sivistyksen tavoitteellisen kohottamisen kasvatustyötä tehtiin Euroopan maissa ja Yhdysvalloissa jo 1800-luvun loppupuolella. (Emt., 170-171.)

Kriittisen pedagogiikan lisäksi yhteisöllinen oppiminen on osa KSL:n koulutusajattelua. Pohjoismainen vapaa sivistystyö onkin ollut yksi yhteisökasvatuksen taustalla vaikuttanut suuntaus (Hannula 2009, 358). Oppiminen yhdistyy yhteisöperustaisessa kasvatuksessa osallistujien sosiaaliseen, kulttuuriseen ja historialliseen maailmaan. Oppiminen tapahtuu osallistujien arkitodellisuudessa ja oppimiselle on ominaista arjessa rakentuva tieto, tekemällä oppiminen ja vuorovaikutuksellisuus. (Emt., 359.)

”Freiren sorrettujen pedagogiikan mukaisesti pienryhmä on kenttä, jossa samassa tilanteessa olevat ihmiset voivat tutustua omiin ja toistensa tarinoihin.” (Hannula 2009, 362). Opetuksessa KSL:ssa yhteisöillä, kuten myös pienryhmillä on oma tärkeä roolinsa. Kaikissa koulutuksissa pyritään hyödyntämään ryhmää ja suositaan pienryhmätyöskentelyä.

3.3 KSL-opintokeskuksen palvelut

KSL tuottaa jäsenjärjestöille ja yhteistyökumppaneille erilaisia palveluita. Palvelut pohjautuvat yhteiskunnalliselle oppimiselle, järjestöoppimiselle ja kulttuurioppimiselle. KSL:n tarjoamat palveluita ovat muun muassa:

- KSL-kurssituki järjestöjen omaan koulutukseen
- KSL kouluttaa
- Kaikille avoin koulutustarjonta
- Räätelöidyt tilauskoulutukset
- Ammatillinen lisäkoulutus ja tutkintotoiminta
- Konsultointipalvelut, mm. strategian, laatu järjestelmän tekeminen
- Coaching – kehittävä valmennus
- Kulttuuripalvelut
- Julkaisut ja opintoaineistot edullisesti tai maksutta

Koulutuspalvelut painottuvat kansalaisaktiivisuuden lisäämiseen, järjestötoiminnan osaamisen kehittämiseen sekä yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistämiseen. Koulutuksien kohderyhmiä ovat järjestöt ja järjestötoimijat, palveluita tarjotaan yhteisöjen lisäksi yksilöille. Järjestöjen työntekijöille KSL tarjoaa räätälöityä koulutusta ammatillisena lisäkoulutuksena.

Kulttuuripalvelut koostuvat pääosin erilaisista hankkeista ja tapahtumista sekä kulttuuri toimintaan liittyvästä opintotoiminnasta (ammatillinen lisäkoulutus, kurssit, opintokerhot). KSL järjestää Tampereen Työväen kirjallisuuden päivää ja on mukana jäsenjärjestöjen ja yhteistyökumppaneiden tapahtumissa.

Ammatillisen lisäkoulutuksen tarkoituksena on ylläpitää ja kohottaa aikuisväestön ammatillista osaamista ja antaa valmiuksia itsenäiseen ammatin harjoittamiseen, kehittää työelämää, edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista.. Ammatillista lisäkoulutusta säätelee laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta ja asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Ammatillisen lisäkoulutuksen toteuttaja voi olla järjestö tai yritys, myös KSL järjestää ammatillista lisäkoulutusta myös itse. (Kirstinä 2015.)

4 OPINTOKESKUKSET - OSA POHJOISMAISTA SIVISTYSTYÖTÄ

Opintokeskusten merkitystä arvioidakseen on tunnistettava vapaan sivistystyön syntyhistoria ja sen kehittymiseen vaikuttaneet aatesuuntaukset. Lisäksi on kyettävä sijoittamaan opintokeskukset sivistyskentälle ja arvioimaan opintokeskusten asemaa nyky-Suomessa.

4.1 Pohjoismaisen sivistystyön traditio

Pohjoismainen kansansivistys tunnetaan Suomessa paremmin nimellä vapaa sivistystyö. Vapaa sivistystyö on pohjoismaille tyypillinen aikuisoppimisen muoto, joka viimeisten vuosikymmenien aikana keskittynyt yksilön kehittymisen ja valinnanvapauden kysymyksiin ja tätä ajanjaksoa on nimitetty persoonallisen sivistyksen ajanjaksoksi. Pohjoismaisen kansansivistyksen piirteitä ovat toiminnan autonomisuus, humanistinen lähestyminen persoonallisuuden kehitykseen ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen sekä erityinen pedagoginen, yhteisöä, dialogia, kohtaamista ja vuorovaikutusta painottava ote. Ensimmäinen kansanopisto perustettiin Tanskaan 1840-luvulla, josta sai alkunsa myös institutionaalinen kansansivistys. Nykyiset kansanopistot, sivistysliitot ja opintokeskukset ovat osa pohjoismaista sivistystyötä. (Niemelä 2011,12-14.)

Vapaan kansansivistystyön voidaan katsoa alkaneen Suomessa 1874, jolloin Kansanvalistusseura perustettiin. 1880-luku oli yhteiskunnallisten liikkeiden aikaa mm. raittiusliikkeet, naisliikkeet, maaseudun nuorisoliikkeet ja kaupunkien työväenliikkeet syntyivät tuona aikana. Edellä mainitut kansanliikkeet osallistuiivat myös kansalaisten sivistämistyöhön. Kansanvalistustyön aatteelliselta pohjalta syntyivät myös ensimmäiset aikuisten kansansivistämiseen tarkoitetut oppilaitokset. (Pellinen 2001, 13.) Työväenliikkeen keskeisimpiä tehtäviä oli 1890-luvun loppupuolella kansan sivistystason nostaminen. (Emt., 14.)

Länsimaiset filosofit Immanuel Kant (1724-1804) ja Johann Gottfried Herder (1744-1803) olivat pohjoismaisen kansansivistyksen vaikuttajia ennen Gruntvi-

gin aikaa. Gruntvigia³ pidetään kansanopiston ja kansansivistyksen henkisenä isänä ja Tanskassa hän on kansallisfilosofin arvossa. (Niemelä 2008, 13-14.)

Yhteinen perusta kansansivistykselle ei tarkoita, ettei maiden välillä olisi eroja. Suomessa kansansivistyksestä on 1960-luvulta käytetty nimitystä vapaa sivistystyö, kun taas muilla pohjoismailla sanaa kansa käytetään ilmiöstä puhuttaessa. 1970-luvulla kansansivistystraditiot kyseenalaistettiin ja ne ajautuivat kriisiin. Tanskassa kansanvalituslaki muutettiin laiksi vapaa-aikatoiminnasta ja Ruotsissa yritettiin paikata koulutusjärjestelmän aukkoja kansansivistyksen instituutioilla. Ruotsi ja Tanska selvisivät kriisistä ja 1990-luvun alun lainsäädäntöuudistukset maissa vahvistivat toimintaa. Suomessa kriisi näkyi keskeisten vaikuttajien puheissa ja ajattelussa, sivistystyön haluttiin nähdä palvelevan yksilön aikuiskasvatuksen tarpeita. Gruntvigiläisen pedagogiikan olennaisimmat tunnusmerkit hävitettiin kansanopistojen ja aikuiskoulutuksen uudistumissuunnitelmissa. Koulutuksen nähtiin ensisijaisesti palvelevan yhteiskuntapolitiikan määrittämiä tavoitteita ja muutosvaatimuksia suunnaten koulutusta teknisemmäksi, kontrolloidummaksi ja hyötytavoitteisemmaksi. Lisäksi sivistykseen ja sivistystyöhön olennaisesti kuuluva sosiaalinen ulottuvuus kyseenalaistettiin 1970-luvun ilmapiiressä viihteenä. (Niemelä 2011, 14-16.)

Sivistysjärjestökentälle 1960-luku oli merkittävää aikaa. Poliittisia järjestöjä edustavat opintokeskukset lisääntyivät ja niiden osuus kasvoi kattamaan 3/4 opintokeskuksista. Opintokeskuksien tarjoamien opintojen sisällöt muuttuivat. Työväenliikettä lähellä olevien opintokeskuksien toiminnassa yhteiskunnallistaloudelliset aineet olivat suosittuja, kun taas porvarillisten opintokeskuksien järjestämässä opetuksessa ammatillis-käytännölliset opinnot kiinnostivat. Opintokeskuslain astuttua voimaan 1976, ammattiyhdistysliike nousi merkittäväksi kurssijärjestäjäksi. Järjestömuotoisen sivistystyön piiriin hakeutui palkansaaaja-, puolue- ja muita etujärjestöjä, jotka eivät olleet aiemmin tehneet järjestöllistä sivistystyötä. Samalla järjestöllinen sivistystyö puoluepolitisoitui. (Pellinen 2001b, 25).

Suomessa kansa sanasta luopuminen tarkoitti, että kansansivistyksestä katosi yhteisöllinen oppiminen sen sosiaalisine, poliittisine ja kulttuurisine ulottuvuu-

³ Nikolai Severin Gruntvig (1783-1872) oli kansanopistoliikkeen perustaja (Niemelä 2011, 89)

sineen. Vapaan sivistystyön lainsäädäntöä uudistettaessa ennen vuotta 2010 keskusteltiin kansan palauttamisesta, mutta koska sanalla katsottiin olevan ylhäältä alaspäin ohjaava leima, torjunta oli voimakasta. (Niemelä 2011, 50.)

Kansa ei käsitteenä ole yksiselitteinen ja sitä kohtaan voidaan edelleen esittää kritiikkiä. Yksi esitetty kritiikki liittyy siihen, miten kansa huomioi maahanmuuttajat. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa kansa käsitteen käyttö synnyttää aseelman sisä- ja ulkopuolisuudesta. (Emt., 110.) Toinen näkökulma tarkastella kansaa liittyy siihen, että nykyisin kansalaisuutta voi olla monenlaista. Yksilö voi olla kansalainen omassa maassa, Euroopan unionissa, mutta samalla voidaan puhua myös maailmankansalaisista. (Emt., 112.)

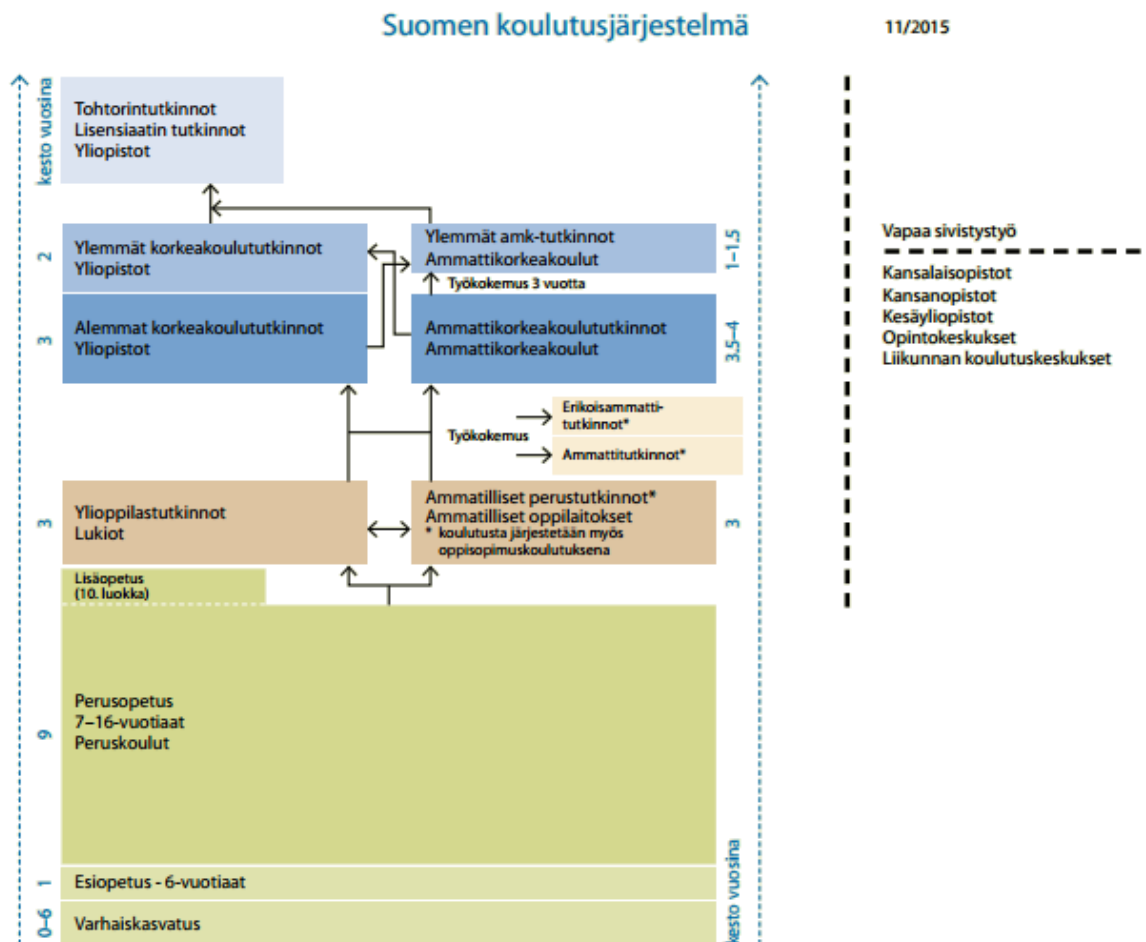
Suomen kansansivistys on saanut vaikutteita suoraan saksalaisesta perinteestä ja kansansivistyksen aatteellisilta taustahahmoilta J.G. Herderiltä sekä Immanuel Kantilta. Tanskalainen valistus- ja sivistysajattelun voidaan nähdä rakentuneen Herderin perinnölle ja ruotsalaisen taas tukeutuneen Kantin ajattelulle. Herderin ja Kantin valistuskäsityksien vaikutus näkyy pohjoismaisen kansansivistyksen eri linjauksina. (Emt., 68.) Suomen kansansivistyksen isänä pidetään J.V. Snellmania. Snellman on sanonut, että se kuka on kerran päässyt oppimisen tielle, poistuu siitä vasta, kun poistuu elämästä. (Niemelä 2008, 27.) Snellmanin sivistysajattelun kulmakivinä pidetään tahdon vapautta ja sivistyksellistä tasa-arvoa. Snellmanin ajattelulle oli ominaista sen voimakas yhteiskunnallinen korostus, mikä näkyi muun muassa siinä, että on valtion edun mukaista sivistää myös rahvasta, eikä ulottaa kasvatuksen sivistävää vaikutusta vain kansakunnan ylimpiin kerroksiin. (Sihvonen 1996, 45.)

Ruotsalaisen sivistystyön tunnuksena on pidetty valistuksen vahvaa uskoa edistykseen, tieteeseen, järkeen ja tiedon tuomaan hyötyyn. Herderin ajatus kansojen ja kansakuntien erityisyydestä on vaikuttanut puolestaan Tanskaan ja Suomeen Gruntvigin kautta. Herder yhdessä saksalaisten romantikkojen kanssa vaikutti Gruntvigin ajatuksiin. (Niemelä 2011, 69) Kantin valistuksessa todellisuuden arvioinnin mittapuut löytyvät ihmisestä itsestään. Kant näki erityisesti järjen ja sen kategoriat merkityksellisinä. Kantin näkemyksen mukaan sivistys lähtee yksilöstä, joka valistaa yhteisön. Herder puolestaan näkee, että kansayhteisö sivistää yksilön hänen oman kehityspotentialinsa mukaisesti. (Emt., 70-71, 79.)

4.2 Vapaan sivistystyön oppilaitokset ja suomalainen koulutusjärjestelmä

Suomen koulutusjärjestelmä jaotellaan koulutusasteisiin ja se muodostuu esiopetuksesta, yleissivistävästä perusopetuksesta (peruskoulu), peruskoulun jälkeisestä koulutuksesta, johon kuuluvat ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus sekä korkea-asteen koulutuksesta, jota annetaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Aikuiskoulutusta on tarjolla kaikilla koulutusasteilla ja se voi olla perustutkinto-opetusta, tutkintoon kuuluvia opintoja, näyttötutkintoihin valmentavaa koulutusta, oppisopimus-koulutusta, ammattitaitoa uudistavaa ja laajentavaa lisä- ja täydennys-koulutusta tai kansalais- ja työelämätaitoihin valmentavia yhteiskunnallisia opintoja ja harrastusopintoja. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b)

Aikuiskoulutuksen koulutusinstituutioita ovat vapaan sivistystyön oppilaitoksien kuten kansalais- ja työväenopistojen, opintokeskusten ja kesäyliopistojen lisäksi muun muassa aikuiskoulutuskeskukset, erikoisaikuisoppilaitokset, oppisopimuskoulutus ja pätevyystutkinnot. Oppilaitoksien opinnot jakaantuvat vapaan kansansivistystyön perinteisiin kytkeytyvään aikuisopiskeluun ja ammatillisiin sekä työelämään kytkeytyviin opintoihin. Opinnot voivat olla tutkintoon johtavia tai tutkintoon johtamattomia. (Rinne, Kivirauma, Lehtinen 2015,66, 77.) Aikuiskoulutus voidaan jakaa omaehtoiseen aikuiskoulutukseen, henkilöstökoulutukseen ja työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen (Emt., 77-78).

Kuvio 3. Suomalainen koulutusjärjestelmä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b)

Opetushallituksen kokoaman tilaston mukaan vuonna 2012 tutkintoon johtamattomasta koulutuksesta annettujen opetustuntien määrä on vapaan sivistystyön osalta pysynyt suhteellisen samoissa viimevuodet. Opetustunneista noin 93 % oli vapaan sivistystyön koulutusta, lisäksi jonkin verran opetustunteja annettiin ammatillisena lisäkoulutuksena, työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena ja työnantajien tilaamina kursseina. (Koulutuksen tilastollinen vuosikirja 2014, 192-193.)

Tutkintoon johtamattomasta koulutuksesta yli puolet annetaan vapaan sivistystyön oppilaitoksissa ja opiskelijoista yli puolet opiskelee kansalaisopistoissa. Opiskelijoista enemmistö 2/3 on naisia. (Emt., 16,188)

Aikuiskoulutuksen oppilaitosten tutkintoon johtamattomassa koulutuksessa eniten osallistujia oli vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Vuonna 2014 brutto-

opiskelijamäärä⁴ oli reilu 1,6 miljoonaa ja netto-opiskelijamäärä⁵ noin 950000. Myös opetustunteja kertyi vapaana sivistystyönä järjestetyssä koulutuksessa runsas 2,9 miljoonaa tuntia. (Koulutustilastot. Tilastokeskus 2015, 1.) Vertailun vuoksi mainittakoon, että ammattikorkeakouluissa opiskeli vuonna 2014 138700 opiskelijaa (Tilastokeskus 2016a.) ja tutkintoon johtavassa ammatillisessa koulutuksessa kalenterivuoden 2014 aikana 321700 opiskelijaa (Tilastokeskus 2016b.) Opiskeluiden kestosta ja luonteesta sekä oppilaitosmuotojen erilaisuudesta johtuen opiskelijamäärät eivät ole suoraan verrannollisia, mutta antavat ne kuitenkin jonkinlaisen kuvan opiskelijamäärästä. Lukumääriä tarkastellessa tulee huomioida, että ammattikouluissa opiskelu on jatkuvaa ja voi olla päivittäistä, kun taas vapaan sivistystyön opinnoissa kyse voi olla kertaluonteisesta opiskelusta.

Suomessa toimi vuonna 2015 78 kansanopistoa. Kansanopistot ovat valtakunnallisia sisäoppilaitoksia ja niitä ylläpitävät eriliset yhdistykset, säätiöt ja kunnat. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016c). Taustaltaan sitoutumattomia opistoista on 38 %, kristillisiä 47 % sekä poliittisten liikkeiden, ammattiliittojen ja kansalaisjärjestöjen ylläpitämiä 12 %. Lisäksi vammaisten koulutukseen on keskittynyt kolme opistoa. Arvo- ja aatetausta sekä sivistystavoitteet voivat näkyä opistojen toiminnassa. Opistojen järjestämä koulutuksen pääpaino on vapaatavoitteisessa koulutuksessa, tutkintoon johtavaa koulutusta toiminnasta on neljäsosa. (Opetushallitus 2016.)

Kansalaisopistoja toimi Suomessa vuonna 2015 186, valtaosa on kuntien ja loput yksityisessä omistuksessa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016c). Kansalaisopistot ovat aikuisoppilaitoksia, joiden tehtävänä on vastata alueellisiin ja paikallisiin sivistystarpeisiin ja tarjota mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi. Opistojen järjestämä opetus on pääasiassa erilaisia taideaineita, kädentaitoja sekä kieliä, mutta myös avoimen yliopiston opintoja. Taiteen perusopetus on pääasiassa kansalaisopistojen vastuulla. Kansalaisopistot järjestävät opintoja jokaisessa kunnassa ja toiminta on usein hajautettu eri puolille kuntaa. Opetukselle tyypillistä on, että se järjes-

⁴ "Brutto-opiskelijamäärällä tarkoitetaan, että sama opiskelija luetaan osallistujaksi jokaisesta opiskelemastaan koulutuksesta. Opiskelija voi siten olla mukana osallistujamäärässä useamman kerran." (Tilastokeskus 2016c).

⁵ "Netto-opiskelijamäärällä tarkoitetaan, että sama opiskelija luetaan osallistujaksi vain kerran." (Tilastokeskus 2016c).

tetään iltaisin, viikonloppuisin, intensiivikursseina, monimuoto-opetuksena sekä verkkokursseina. (Emt.)

Kesäyliopistot ovat alueellisia koulutusorganisaatioita, jotka järjestävät mm. avointa yliopisto-opetusta, ammatillista täydennyskoulutusta, kielikoulutusta, työvoimakoulutusta sekä lyhytkestoista vapaatavoitteista koulutusta. Taide- ja kulttuurialojen kurssit, seminaarit ja tapahtumat ovat myös osa niiden toimintaa. Vuonna 2015 kesäyliopistoja toimi kaikkiaan 20. Kesäyliopistoja ylläpitävät alueelliset yhdistykset ja eräät maakuntaliitot. Toimintaa niillä on ympäri vuoden, vaikka toiminta painottuu kesään. (Emt.)

Liikunnan koulutuskeskuksia Suomessa oli vuonna 2015 yhteensä 14, joista 11 valtakunnallisia ja kolme alueellisia. Koulutuskeskukset järjestävät liikunta-alan ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä vapaatavoitteista koulutusta nuorille ja aikuisille. Lisäksi ne toimivat urheilijoiden valmennuskeskuksina. Osa opistoista järjestää myös liikunta-alan ammatillista koulutusta. (Emt.)

Opintokeskuksia on Suomessa 12 (Emt.). Opintokeskuksilla ja niiden jäsenjärjestöillä on omat aatteelliset taustat ja tarkoitusperät, joten niiden opintotoiminnasta on hankala antaa sisällöllistä yleiskuvaa. (Pellinen 2001b, 25.) Sivistystyötä tekevinä valtakunnallisina aikuisoppilaitoksina opintokeskukset järjestävät nykyään pääosin kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan opintoja sekä yhteiskunnallisia ja perussivistystä täydentäviä opintoja. Lisäksi opintokeskukset voivat järjestää ammatillista perus- ja lisäkoulutusta. (Emt., 26)

Opintokeskukset Suomessa:

Agricola-opintokeskus

DSL Opintokeskus

KANSIO

KSL-opintokeskus

Opintokeskus Sivis

Opintokeskus Kansalaisfoorumi

MSL-opintokeskus

Svenska Studiecentralen (SSC)

TJS Opintokeskus
TSL-Opintokeskus
Opintokeskus Visio
Opintokeskus Pekasus

(Opintokeskukset ry 2016.)

Opintokeskuksista KSL, TSL ja TJS ovat läheisesti kytköksissä työelämään ja ammattiyhdistysliikkeisiin ja ne ovat T-opistot ry:n jäseniä. (T-opistot 2016) Työväen järjestöllistä sivistystyötä Suomessa puolestaan edustaa kolme sivistysjärjestöä: KSL, TSL ja Demokraattinen sivistysliitto (DSL) (Suoranta 2007, 172).

Vapaa sivistystyö voidaan yhden jaottelun mukaan jakaa myös avoimeen ja järjestösidonnaiseen. Aatteellisista erityispyrkimyksistä irrallisia opintokeskuksia, joihin yksilöt osallistuvat puhtaasti omakohtaisista kehittymispyrkimyksistä johtuen edustaa selvimmin Opintokeskus Sivis (entinen OK-opintokeskus). Järjestösidonnaisuutta edustavat selvimmin erilaisten poliittisten puolueiden ja ammattiyhdistysliikkeen ylläpitämät opintokeskukset. Järjestösidonnaiselle sivistystyölle on ominaista, että se tapahtuu jonkin aatteellisen järjestön tai organisaation toimesta ja sen kohderyhmänä on ensisijaisesti oma jäsenkunta. (Tuomisto 2003, 54)

Järjestösidonnaisuuden etuina voidaan pitää opiskelijoiden rekrytoinnin helpoutta ja todellisten koulutustarpeiden tunnistamista sekä opiskelijoiden tietynlaisista homogeenisyyttä. Avoimet opistot ja sivistysjärjestöt joutuvat puolestaan tiedottamaan ja kampanjoimaan tiiviimmin ja jatkuvammin toiminnastaan. (Emt., 54.) Kuinka todellisia Tuomiston esittämät erot ovat ja mikä vaikutus niillä on opintokeskuksien tekemälle sivistystyölle? Oman kokemukseni kautta minun on hankala nähdä avoimien opistojen opiskelijarekrytoinnin hankaluutta sen sijaan kyllä uskon siihen, että järjestösidonnaisilla opintokeskuksien vahvuus on koulutustarpeiden tunnistaminen tai ainakin siihen on mahdollisuus.

Koulutuksen arviointineuvoston (2006) arvion mukaan opintokeskuksien toiminnan osallistumiskynnys on matala. Järjestöjen tai yhteisöjen paikallistoiminnan osallistujat eivät välttämättä tiedä osallistuvansa opintokeskuksien hallinnoi-

maan toimintaan. (Vaherva & Malinen & Moisio & Raivola & Salo & Kantasalmi & Kamppi & Silvennoinen 2006, 166.)

Järjestöllisestä sivistystyölle on nostettavissa kolme pääpiirrettä:

- Järjestöllinen sivistystyö kykenee eriytyneitä koulutus- ja kulttuuri-instituutioita paremmin pohjaamaan toimintansa aatteellisten ja muiden väestöryhmien sivistys- ja kulttuuritarpeisiin, elämänpyrkimyksiin ja sosiaalisiin lähtökohtiin.
- Järjestöllinen sivistystyö voi tavoittaa myös vähiten koulutusta saaneita ja tiedollisesti passiivisia, jotka eivät käytä opinto- ja sivistyspalveluita yhtä alttiisti kuin koulutetummat.
- Järjestöllinen sivistystyö pystyy parhaiten aktivoimaan aikuisia kansalaisia yhteiskunnan tietojen ja taitojen opiskeluun.

(Yrjölä 2003, 88-89.)

Näiden kolmen pääpiirteen takana on Järjestöllisen sivistystyön toimikunta, joka toimi 1980-luvun alussa ja määritteli järjestöllisen sivistystyön asemaa ja tehtäviä. (Emt., 88-89.) Järjestölliselle sivistystyölle tuolloin määritellyt pääpiirteet ovat edelleen paikkansapitäviä, ja mielestäni niihin kiteytyy se miksi opintokeskusten olemassaololle on tarve ja tilaus. Opintokeskusten oppilaitosmuoto on joustava, mikä mahdollistaa erilaisien järjestöjen ja yhteisöjen koulutustarpeiden huomioimisen.

4.3 Laki vapaasta sivistystyöstä

Vapaan sivistystyön oppilaitoksien toimintaa säätelee laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998). Vapaan sivistystyön laki uusitiin Suomessa 2010 ja viimeisimmät uudistukset tehtiin vuonna 2016. Laissa on määritelty vapaan sivistystyön tarkoitus ja tavoitteet:

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta.

Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.

(Laki vapaasta sivistystyöstä, 1998.)

Opintokeskuksista laissa säädetään erikseen:

Opintokeskukset toimivat valtakunnallisina oppilaitoksina järjestämällä opintoja itse sekä yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa elinikäisen oppimisen, hyvinvoinnin ja aktiivisen kansalaisuuden sekä demokratian ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan edistämiseksi.

(Laki vapaasta sivistystyöstä, 1998.)

Lain mukaan valtiosuudella tehtävän sivistystyön tarkoitus on yhteiskunnan eheyden, tasa-arvon ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen omaehtoisen oppimisen, yhteisöllisyyden ja osallisuuden keinoin. Vapaan sivistystyön tulee kohdistua kansalaisuuden, kansalaisyhteiskunnan, demokratian, sosiaalisen koheesion ja tasa-arvon kysymyksiin yhteiskunnassa. Lain uudistumisen myötä pohjoismaisen kansansivistyksen keskeiset sosiaalipedagogiset tulkinnat on nostettu uudelleen esiin. (Niemi 2011, 12.)

5 TAPAUSTUTKIMUS TUOTTAI SYVÄLLISTÄ TIETOA

Opinnäytetyössäni tarkastelen sivistystyötä ja järjestöllistä oppimista KSL-opintokeskuksen tekemän sivistystyön näkökulmasta. Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat nousseet vapaan sivistystyön toimintaympäristön muutoksista, joita olen kuvannut tarkemmin luvussa 2. Tutkimuskysymyksien valintaan on vaikuttanut lisäksi oma kiinnostukseni vapaata sivistystyötä, ihmisten omaehtoista oppimista ja itsensä kehittämistä sekä poliittisia osallistumismahdollisuuksia kohtaan.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

- Mikä on KSL-opintokeskuksen merkitys nyky-yhteiskunnassa?
- Mitä KSL-opintokeskuksen tulee asemansa säilyttämiseksi tehdä tulevaisuudessa?

Pääkysymyksiä täydentäviä kysymyksiä ovat:

- Miksi ja mihin työväenluokan maailmankatsomuksesta lähtenyttä vasemmistolaista opintokeskusta tarvitaan tulevaisuudessa?
- Miten KSL ry ja KSL-opintokeskus voi aiempaa paremmin vasemmistolaisen kentän toimintaa ja parantaa sen toiminta-edellytyksiä?
- Mitä toiminnan tukimuotoja järjestöt tarvitsevat tulevaisuudessa?

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni avulla haen vastauksia siihen mikä on KSL-opintokeskuksen merkitys nyky-yhteiskunnassa. Merkityksen selvittämiseksi on ensin tiedostettava mihin tarpeeseen vapaa sivistystyö on syntynyt ja mihin sivistystyön juuret pohjaavat. Nykypäivään aiheen tuo sen tarkastelu nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa. Alakysymykseksi olenkin ottanut kysymyksen siitä, minkälaista keskustelua vapaasta sivistystyöstä käydään.

Vaikka olen ensisijaisesti keskittynyt tarkastelemaan näitä edellä mainittuja kysymyksiä KSL-opintokeskuksen näkökulmasta, on niiden tarkastelulla myös laajempia ulottuvuuksia opintokeskuksia ja vapaata sivistystyötä kohtaan. KSL-opintokeskuksen kautta otan osaa kaikkia opintokeskuksia koskevaan keskusteluun niiden merkityksestä. KSL:n tekemä sivistystyö toimii tässä keskustelussa ikään kuin tapauksena (case).

Työni keskeisiä käsitteistä ovat vapaa sivistystyö, aktiivinen kansalaisuus, kriittinen pedagogiikka, yhteisöllisyys, demokratia, järjestöllinen sivistystyö ja aikuiskasvatus.

5.1. Tutkimusmenetelmät ja toteutuksen kuvaus

Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka olen toteuttanut laadullisin tutkimusmenetelmin. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on kuvata todellista elämää ja pyrkimyksenä on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2010, 161). Laadullisessa tutkimuksessa ei etsitä totuutta tutkittavasta asiasta vaan tutkimuksen aikana tehtyjen havaintojen avulla tehdä näkyväksi jotakin sellaista jota ei voi välittömästi havainnoida. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu kolme näkökulmaa: konteksti, ilmiön intentio ja prosessi. Kontekstilla tarkoitetaan tutkittavan ilmiön tai aiheen sosiaalista, kulttuurista, historiallista ja ammatillista yhteyttä. Intentio tarkoittaa sitä, että tutkija kiinnittää huomiota tutkimustilanteessa tutkittavan motiiveihin ja mahdollisiin tarkoitukseen tämän ilmaisussa. Prosessi puolestaan viittaa siihen, että minkälainen tutkimusaikataulu on suhteessa tavoitteisiin. Tutkimusaikataulu vaikuttaa siihen, että miten syvälle tutkittavaan ilmiöön on mahdollista päästä sisälle. (Vilka 2005, 98-99.)

Laadullisen tutkimuksen yksi tehtävä on olla emansipatorinen eli lisätä tutkittavien ymmärrystä asiasta ja siten vaikuttaa myönteisesti tutkittavien ajatteluun ja toimintatapoihin koskien tutkittavaa asiaa. (Emt., 103.) Yksi tavoitteeni on ollut lisätä opinnäytetyöni kautta vapaan sivistystyön tunnettavuutta ja avata sen merkityksellisyyttä nyky-yhteiskunnassa. Merkitystä olen tuonut esille arvojen ja sivistystyön perimmäisen tarkoituksen kautta.

Opinnäytetyöni on toteutettu tapaustutkimuksena. Tapaustutkimuksessa keskeistä on tutkittava tapaus tai tapaukset, joiden määrittelylle tutkimuskysymys, tutkimusasetelma ja aineistojen analyysit perustuvat (Eriksson & Koistinen 2005, 1.) Tapaustutkimus ei ole tutkimusmenetelmä vaan enemmänkin strateginen toteutustapa. Tapaustutkimukselle on luonteenomaista syvälinen ja kokonaisvaltainen määrätyn ja rajatun aiheen tutkiminen (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 159). Kokonaisvaltaisuutta pidetäänkin menetelmän vahvuutena. Tapaustutkimus etsii vastauksia kysymyksiin kuinka ja miksi. (Emt., 160)

Tapaustutkimuksessa tavoitteena ei ole tehdä yleistyksiä vaan kuvailla ilmiötä ja tehdä uusia havaintoja. Olennaista on myös, että tapaustutkimus tuottaa tietoa ja kehittämissuhteita organisaatiolle. (Emt., 159.) Muita tapaustutkimukselle

ominaisia piirteitä ovat teorian vahva osuus, tutkijan osallisuus, monimetodisuus ja rakenteelliset (väestöön liittyvät) sekä historiaan (tapahtumiin liittyvät) liittyvät sidokset. (Emt., 163.)

Tapaustutkimuksessa hyödynnetään usein aineistonkeruussa useita menetelmiä (Emt., 159). Laadullisessa tutkimuksessa suositaan tiedonkeruuta ihmisiltä, esimerkiksi haastatteluin (Hirsjärvi ym. 2010, 164). Laadullisen tutkimushaastattelun muotoja ovat lomakehaastattelu eli strukturoituhaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. (Vilkka 2005, 100-101.) Haastateltavia ei nähdä laadullisessa tutkimuksessa vain tiedon hankkimisen välineinä vaan myös heille pitäisi jäädä jotakin käteen. (Emt., 103.) Opinnäytetyöni aineistohankinnassa olen käyttänyt yhtenä menetelmänä teemahaastattelua. Jäsenjärjestöjen edustajille suunnattujen teemahaastatteluiden avulla pyrin tiedonkeruun lisäksi lujittamaan yhteistyötä haastateltavien ja KSL:n välillä sekä tuomaan haastateltaville lisää tietoa KSL:n toiminnasta. Valitsemalla haastattelut yhdeksi aineistonkeruumenetelmäksi pyrin myös omalta osaltani vastaamaan KSL:n strategiassa 2014-2020 asetettuun tavoitteeseen toiminnan tunnettuuden parantamisesta. Opinto-keskuksien henkilöstölle tekemieni teemahaastatteluiden merkityksellisyys puolestaan korostui nimenomaan informatiivisena lisänä työssäni.

Opinnäytetyöni aineisto koostuu aiemmista tutkimuksista, kirjallisuudesta ja haastatteluin sekä verkkokyselyn avulla kootusta materiaalista. Oheisen kaltaista erilaisten menetelmien yhdistämistä kutsutaan triangulaatioksi. Kyse on siitä, että tutkimusta tehdessä huomioidaan erilaisia näkökulmia ja lähestymistapoja. Triangulaatio on usein työläämpää ja vie enemmän aikaa, mutta lisää tutkimuksen luotettavuutta ja samalla myös laatua. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

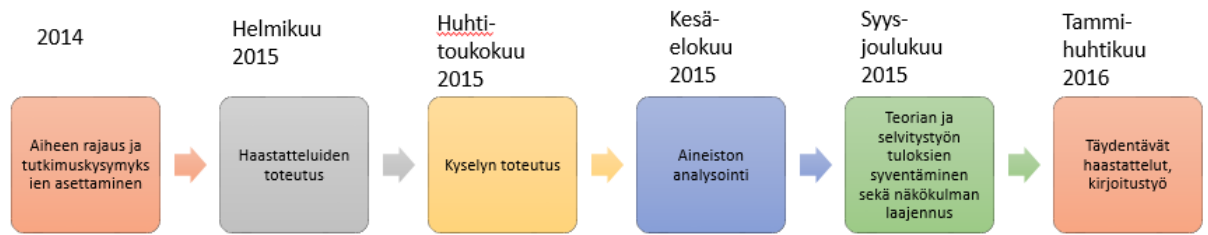
5.1.1 Opinnäytetyön toteutuksen kuvaus

Opinnäytetyön tekemisen aloitin syksyllä 2014. Ensimmäisessä vaiheessa kävin keskustelua tilaajan kanssa heidän tarpeistaan ja toiveistaan opinnäytetyölle sekä tutustuin tilaajalta saamiini tausta-aineistoihin, joista tärkeimpänä voidaan pitää KSL:n strategiaa vuosille 2014-2020. Keskusteluun osallistuivat pääasias-

sa pääsihteeri/opintojohtaja, kehittämispäällikkö ja koulutuspäällikkö, mutta esitelin työni ja sen tavoitteet koko henkilökunnalle henkilöstöpalaverissa. Käymieni keskusteluiden ja tausta-aineiston pohjalta muotoutui lopullinen opinnäytetyön aihe. Syksyllä 2014 opinnäytetyö rakentui pitkälti KSL:n tilaaman selvitystyön ympärille. Selvitystyö kantoi tuolloin nimeä Vasemmistolainen sivistystyö ja uudet toimintamuodot. Jossakin vaiheessa selvitystyöstä alettiin käyttää nimeä Selvitys KSL:n palveluista, vaikka sisällöllisesti selvitys ei rajautunut vain palveluihin, vaan selvitti laajemmin jäsenjärjestöjen ja yhteistyökumppaneiden ajatuksia KSL:n ideologian ja itsenäisyyden merkityksestä. Ensimmäiset opinnäytetyölle asettamani tutkimuskysymykset, liittyivät selvitystyöhön ja niiden pääpaino oli KSL:n palvelutarjonnassa.

Opinnäytetyöprosessin toisessa vaiheessa helmikuussa 2015 toteutin KSL:n jäsenjärjestöille suunnatut teemahaastattelut. Haastatteluiden jälkeen litteroin haastattelut ja analyysin pohjalta tein ehdotuksen tilaajalle kyselylomakkeen kysymyksistä ja teemoista. Kolmannessa vaiheessa loppukeväästä 2015 tein verkkokyselyn, joka oli suunnattu jäsenjärjestöjen lisäksi yhteistyökumppaneille. Neljännessä vaiheessa prosessia kesällä 2015 kävin läpi koko selvitystyön aineiston. Luin läpi haastattelu- ja kyselyaineistoa ja kirjoitin analyysin pohjalta KSL:lle raportin selvitystyön tuloksista.

Tämän vaiheen jälkeen, kun varsinainen selvitystyö oli saatu päätökseen, oli tilaa laajentaa ja syventää opinnäytetyön aiheen käsittelyä. Opinnäytetyöni tuloksien kannalta pidän tätä toiseksi viimeistä syksylle 2015 ajoittunutta vaihetta merkityksellisenä, sillä tässä vaiheessa myös tutkimuskysymykseni muuttuivat aiemmista ja mukaan tuli vahvemmin laajempi yhteiskunnallinen tarkastelu. Opinnäytetyöprosessin viimeinen vaihe kirjoittaminen ja täydentävien haastatteluiden tekeminen ajoittui alkuvuodelle ja keväälle 2016.

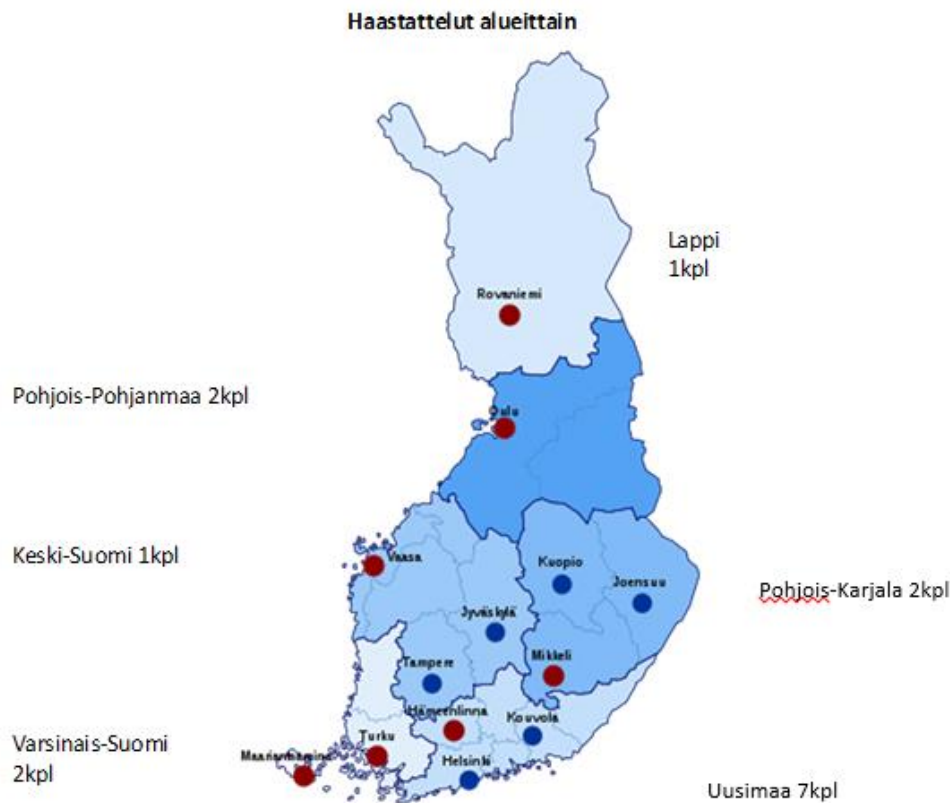
Kuvio 3. Opinnäytetyön toteutusaikataulu.

Opinnäytetyöprosessi oli kaikkiaan puolentoista vuoden mittainen ja se koostui tiiviimmistä ja väljemmistä ajanjaksoista. Koko prosessia rytmitti opintojen asettamat aikaraamit ja väliarviointipisteinä toimineet opinnäytetyöseminaarit.

5.1.2 Jäsenjärjestöjen edustajien teemahaastattelut

Teemahaastatteluihin kutsuin mukaan jäsenjärjestöjen edustajia. Haastatteluihin osallistui kuuden eri järjestön edustajat. Jäsenjärjestöistä valitsin haastateltaviksi vasemmistolaiset järjestöt. Haastatteluista jäi siis ulkopuolelle noin 2/3 osaa jäsenjärjestöistä.

Perusteena Vasemmistolaisten järjestöjen edustajien haastattelulle oli se, että erityisesti Vasemmistolaisten järjestöt nähtiin KSL:n tulevaisuuden kannalta KSL:n strategiassa merkityksellisinä. Haastatteluiden toivottiin myöskin synnyttävän uutta yhteistyötä järjestöjen ja KSL:n välille. Haastateltavien valinnassa yritin ottaa huomioon sukupuolen, työhistorian ja alueellisen edustettavuuden. Alueellisesti edustettuina olivat Itä-Suomi, Keski-Suomi, Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Uusimaa ja Varsinais-Suomi. Haastateltavia oli yhteensä 15, heistä naisia 5. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluita yhtä haastattelua lukuun ottamatta, johon osallistui kaksi järjestön edustajaa. Mukana oli vuosikymmeniä samassa työtehtävässä toimineita henkilöitä ja vain vähän aikaa kyseisessä työtehtävässä olleita. Oheisesta kuvioista on nähtävissä jäsenjärjestöjen edustajille tekemieni haastatteluiden maantieteellinen kattavuus ja alueelliset lukumäärät.

Kuvio 4. Haastatteluiden maantieteellinen kattavuus.

Haastattelukysymykset koskivat yhteistyötä, KSL:n palveluita ja verkostoitumista. Haastattelukysymyksiä oli kaikkiaan 14, joista yksi oli taustoittava kysymys, jota voidaan kutsua myös avauskysymykseksi. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan haastattelun aluksi esitettävät avauskysymykset ovat tärkeitä. Niiden avulla voidaan herättää haastateltavan mielenkiinto ja annetaan haastateltavalle mahdollisuus puhua itselleen läheisistä ja mielellään helpoistakin asioista. Haastattelun rakenne tulisi olla sellainen, että laajoista kysymyksistä edetään tarkempiin kysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 107.)

Jäsenjärjestöjen edustajien teemahaastattelut toteutettiin pääsääntöisesti haastateltavien työpaikalla, mutta haastateltavien toiveesta tein yhden haastattelun myös tilaajan toimistolla ja yhden yliopiston kirjastolla. Haastatteluita sopiessani kysyin haastateltavilta missä he haluavat haastattelun tehdä ja mikäli vain oli mahdollista, niin tarjosin mahdollisuutta toteuttaa haastattelun tilaajan toimistolla. Haastatteluiden valtakunnallisesta kattavuudesta johtuen välimatkat olivat

pitkiä ja tilaajan toimistoa oli mahdollistaa hyödyntää ainoastaan Uudellamaalla toteutetuissa haastatteluissa.

Otin haastateltaviin haastatteluajan sopimiseksi yhteyttä ensin sähköpostitse, joillekin haastateltaville myös soitin ja sovin haastatteluajan puhelimitse. Haastattelukysymykset toimitin pyydettäessä haastateltaville etukäteen. Korostin kuitenkin, että kysymyksiä ei ole tarkoitus käydä läpi järjestyksessä vaan käydä laajemmin keskustelua teemoista.

Haastatteluiden määrä ja osallistujien kokoonpano oli mielestäni onnistunut. Määrällisestä onnistumisesta kertoo se, että haastattelut saavuttivat saturaatiopisteen, kun 2/3 haastatteluista oli tehty. Saturaatiopisteeksi kutsutaan vaihetta, jossa kerätty aineisto alkaa toistaa itsenään (Eskola & Suoranta 1998, 63).

5.1.3 Kyselyn rakenne ja vastaajat

Osana tekemääni selvitystyötä toteutin jäsenjärjestöille ja vasemmistolaisille yhteistyökumppaneille palvelutarjontaa ja opintokeskuksen tulevaisuutta koskevan kyselyn. Kysely pohjautui teemahaastatteluiden avulla keräämääni aineistoon. Tein kyselyn haastatteluiden analysoinnin jälkeen huhti-toukokuussa 2015. Yhteistyökumppaneista kutsuin mukaan ammattiyhdistysliikkeiden vasemmistolaisten ryhmittymien edustajia. Kävin tilaajan kanssa keskustelua kyselyn kohderyhmästä ja pohdimme yhdessä keitä yhteistyökumppaneista halutaan ottaa mukaan kyselyyn. KSL:n strategiasta noussut vasemmistolaisen ideologian merkityksen korostaminen vaikutti siihen, että erityisesti vasemmistolaisten toimijoiden ääni oli tärkeä saada kuuluviin.

Yhteystiedot koottiin KSL:n kurssihallinnon yhteyshenkilölistasta ja järjestöjen nettisivuilta. Kohderyhmään kuului valtakunnallisia ja alueellisia toimijoita. Valtakunnallisilla toimijoilla tarkoitetaan tässä yhteydessä niitä työntekijöitä, joiden työalueena on koko Suomi ja jotka työskentelevät keskusjärjestössä. Alueellisilla toimijoilla tarkoitetaan esimerkiksi järjestöjen piirityöntekijöitä.

Kyselyn vastauspyynnön lähetin sähköpostilla. Sähköposti sisälsi lyhyen taustoituksen ja ohjeistuksen sekä linkin kyselylomakkeeseen. Linkki oli kaikille vastaajille sama, eli kyselyyn ei tarvinnut luoda tunnuksia tai kirjautua. Vastausaikaa annoin noin kaksi viikkoa. Kahden viikon jälkeen lähetin vielä osalle muistutusviestin ja pyysin heitä vastaamaan kyselyyn.

Taustatietoina kyselyssä kysyttiin vastaajien ikää, sukupuolta, työ- ja toimialuetta (keskusjärjestö vai alue). Lisäksi vastaajilta pyydettiin tietoja taustajärjestöstä ja omasta suhteesta taustajärjestöön sekä yhteistyöstä KSL:n kanssa. Varsinaiset kysymykset koskivat palvelutarpeita ja toiveita, tarvetta verkostoitumiselle, KSL:n ideologisen taustan merkitystä ja maksuhalukkuutta.

Kysely oli rakenteeltaan puolistrukturoitu ja se oli rakennettu Webropol-alustalle. Kysely sisälsi kaikkiaan 22 kysymystä, joista 15 kysymyksessä oli annettu valmiita vastausvaihtoehtoja ja loput 7 olivat avoimia kysymyksiä. Ohessa esimerkkejä kysymyksistä:

- Koetko tarvetta verkostoitua samanlaista työtä tekevien toimijoiden kanssa?
- Mitä merkitsisi järjestölle, jos KSL:a ei enää olisi?
- Kuinka suuri merkitys järjestölle on KSL:n ideologisella taustalla?

Seuraavassa on taustatietoja kyselyn vastaajista. Kyselyn tuloksia esittelen tarkemmin luvussa kuusi. Kyselyyn vastasi 46 järjestöjen edustajaa (vastausprosentti 19), joista puolet oli naisia ja puolet miehiä. Vastaajissa painottui yli 65-vuotiaiden osuus, heitä oli 41 % vastaajista, kun puolestaan alle 30-vuotiaita oli vain 7 %. Työelämän ulkopuolella olevien osuus vastaajista on merkittävä, mistä johtuen olen tarkastellut koko aineiston lisäksi erikseen myös työikäisten antamia vastauksia. KSL:n jäsenjärjestöjä edusti 85 % vastaajista. Vastaajista 26 % taustaorganisaatio oli ammattiliitto, 22 % poliittinen järjestö, 48 % muu kansalaisjärjestö, lisäksi yksi vastaaja edusti taide- ja kulttuurialan järjestöä ja yksi urheilu- ja liikunta-alan järjestöä.

Yhteistyötä KSL:n kanssa koskevassa kysymyksessä vastauksissa korostuivat koulutus- ja kurssiyhteistyö sekä opintokerhotoiminta. Vastaajilta kysyttiin myös onko heidän alueellaan KSL:n toimija 64 % vastasi kyllä, 20 % ei ja 16 % ei osannut sanoa.

5.1.4 Täydentävät haastattelut

Opinnäytetyön viimeisessä vaiheessa, kun olin edennyt kirjoituvaiheessa, päätin vielä toteuttaa kaksi haastattelua. Haastattelut oli suunnattu opintokeskusten henkilökunnalle. Haastateltaviksi kutsuin Työväen Sivistysliiton (jäljempänä TSL) koulutuspäällikkö Inari Juntumaan ja KSL:n koulutuspäällikkö Tarja Muukosen.

TSL:n koulutuspäällikköä haastatteleamalla halusin saada tietoa siitä miten TSL näkee nykypäivänä sivistystyön merkityksen ja mikä on heidän roolinsa opintokeskuksena. Haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna. Ohessa on etukäteen toimittamani haastattelukysymykset:

- Mikä on vapaan sivistystyön ja opintokeskusten (erityisesti TSL: näkökulma) merkitys nyky-yhteiskunnassa?
- Mitä opintokeskusten tulee asemansa säilyttämiseksi tehdä tulevaisuudessa?
- Minkälaista keskustelua (media, poliittiset toimijat) vapaasta sivistystyöstä käydään?
- Mitä toiminnan tukimuotoja järjestöt tarvitsevat tulevaisuudessa?

KSL:n koulutuspäällikköä haastatteleamalla halusin tarkentaa joitakin opinnäytetyötä tehdessäni esille nousseita teemoja. Haastattelu noudatteli teemahaastattelun ja avoimen haastattelun luonnetta. Avoimessa haastattelussa haastateltava ja haastattelija keskustelevat määrätystä aiheesta, mutta teemoja ei ole asetettu tarkkaan. Avoin haastattelu muistuttaa luonteeltaan tavallista keskustelua. (Eskola & Vastamäki 2001,27.) Aihepiiri oli etukäteen määritelty vaikkakin laaja ja toteutus oli perinteistä haastattelua epämuodollisempi. Teemoja olivat: KSL:n suhde muihin opintokeskuksiin ja toimintaympäristömuutokset opintokeskuskentällä.

5.2 Aineiston analyysi

Olen käyttänyt aineiston analysoimisessa laadullisia analyysimenetelmiä. Tutkimuksen kirjallista-aineistoa, kuten haastatteluaineistoja ja kyselyn avoimia vastauksia analysoin laadullisen sisällönanalyysimenetelmin.

Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja et-sien ja tiivistäen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan teksti-muotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus. Tavoitteena on, että kuvauksen pohjalta tulokset voi kytkeä ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Käytin kaikissa haastatteluissa apunani nauhuria ja muistivihkoa, johon kirjasin ylös pääkohdat. Haastatteluaineistojen käsittelyn aloitin kirjoittamalla haastattelut auki nauhalta. En litteroinut haastatteluita sanasta sanaan, vaan kirjasin keskustelun pääpiirteittäin. Jäsenjärjestöjen edustajille tekemissäni teemahaastatteluissa pyysin yhdessä kysymyksessä haastateltavilta numeraalista arvosanaa. Annetuille arvosanoille laskin keskiarvon.

Verkkokyselyn analysointiin käytin Webropol-ohjelman omia taulukointivaihtoehtoja ja taulukkolaskentaohjelmaa. Avoimia vastauksia analysoin niin, että poimin avoimista vastauksista toistuvia teemoja tai sanoja, jotka tuntuivat merkittäviltä.

5.3 Tutkimusetiikka

Opinnäytetyössä eettisinä toimintatapoina pidetään huolellisuutta kehittämistyössä, lähdeviitteissä, aineistonkeruussa ja käsittelyssä sekä rehellisyyttä kohderyhmää kohtaan. (Hirsjärvi ym. 2010, 24). Lisäksi hyvänä toimintatapana pidetään, että opinnäytetyön eroaa omasta aikaisemmasta opinnäytetyöstä tai muusta omasta aikaisemmasta julkaisusta, eikä opiskelija kierrätä aiemmin kirjoittamaansa tekstiä. Oman tekstin kierrättämistä kutsutaan itseplagioinniksi. (Emt., 26).

Suurin kysymys itselläni on ollut, että miten luotettavana voin pitää omia tulkin-tojani ja analyysejani. Tämä kysymys on noussut esille erityisesti haastatteluai-

neisto purkaessani ja avoimien tutkimuskysymyksien vastauksien analysoinnissa. Mielestäni valmiiden vastausvaihtoehtojen kanssa tällaista ongelmaa ei pääse samalla tavalla syntymään, koska tutkijana olen voinut vain hyvin vähän tulkita annettuja vastausvaihtoehtoja. Lisäksi olen pyrkinyt kysymyksiä asettaessani kiinnittämään huomiota siihen, että kysymyksien tulkinnassa syntyisi mahdollisimman vähän variaatiota.

Omien analyysien oikeellisuutta olen testannut niin, että olen pyytänyt kollegoitani ja nyt opinnäytetyössäni tilaajan edustajaa arvioimaan yhdessä analyyseja. Olen ikään kuin käyttänyt muita ihmisiä peilinä ja hakenut heiltä vahvistusta omille ajatuksilleni ja tulkinnoilleni. Eettisestä näkökulmasta tämä ei tietenkään täysin poista ongelmaa, koska usein kukaan muu ei ole ollut yhtä sisällä käsiteltävässä tutkimuksessa, jolloin muut ovat antamani tiedon varassa. Tutkijana minulla on siis vastuu siitä mitä ja miten esittelen aineiston sekä tulokset.

Yksi näkökulma tutkimuseetiikkaan liittyy tekemiini jäsenjärjestöjen edustajien haastatteluihin ja niiden vapaaehtoisuuteen. Vaikka kerroin tutkittaville haastatteluun osallistumisen olevan vapaaehtoista, niin jäin miettimään mikä merkitys osallistumiselle on ollut sillä, että tutkimuksen tilaaja on ollut järjestö, joka osittain myös tukee taloudellisesti joidenkin järjestöjen toimintaa. Nähtiinkö haastattelijan roolissa puhtaasti tutkijana vai enemmänkin rahoittajan edustajana. Mikäli edustin haastattaville rahoittajaa niin aiheuttiko se osallistujille pakotteen osallistua haastatteluun siinä pelossa, että rahoitus saattaisi muuten vähentyä. Toinen kysymys haastatteluihin liittyen on, että koska haastateltavat olivat minulle osittain tuttuja, niin halusivatko haastateltavat miellyttää minua ja kertoa mitä he ehkä olettivat minun haluavan kuulla.

Tutkimuseettiseen pohdintaan liittyy myös oma roolini suhteessa yhteiskuntaan ja erityisesti politiikan kenttään. Olen tässä opinnäytetyössäni pyrkinyt tarkastelemaan opintokeskuksia ja niiden asemaa sekä merkitystä mahdollisimman objektiivisesti tunnistaen kuitenkin oman ja tilaajan ideologisen taustan. Vahvasta ideologisesta taustasta johtuen on tutkimuksen eettisyyden kannalta tärkeää avata hieman enemmän omaa taustaani ja suhdettani politiikkaan.

Hirsjärvi ym. toteavat, että laadullisesta tutkimuksessa tutkija ei voi sanoutua irti arvolähtökohdista, sillä ne vaikuttavat tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen. Tutkija ja se mitä tiedetään kietoutuvat toisiinsa, mistä johtuen perinteisesti ymmärrettyä objektiivisuutta ei voi saavuttaa. (Emt., 161)

Toimin vasemmistolaisella kentällä kouluttajana, luottamustehtävässä puolueorganisaatiossa ja vasemmistolaisessa säätiössä. Lisäksi olen mukana vasemmistolaisessa viestintä ja media-alan yrityksessä. En voi väittää ettei ideologinen taustani näkyisi esimerkiksi kysymyksien asettelussa ja aineistonhankinnassa, sillä uskon sillä olleen merkitystä. Minulle tasa-arvo, ihmisten omaehtoinen oppiminen ja ihmisenä kasvu on tärkeää ja nämä teemat näkyvät myös opinnäytetyössäni. Näen kuitenkin, että tässä tilanteessa, jossa tilaaja on ideologiselta taustaltaan vasemmistolainen, on omasta roolistani ollut enemmän hyötyä kuin haittaa. Se on luonut opinnäytetyölle syvyyttä ja avannut sellaisia näkökulmia KSL-opintokeskuksen asemasta, joista politiikan tai vasemmiston ulkopuolelta tulevalle tutkijalla ei olisi yhtäläistä ymmärrystä.

6. SELVITYSTYÖ KSL:N PALVELUISTA 2015

Toteutin KSL:n palveluita koskevan selvitystyön vuoden 2015 aikana. Tarkemman aikataulun, menetelmät ja lähtökohdat selvitystyölle olen kuvannut opinnäytetyön luvussa viisi.

KSL:lle tekemäni selvitystyön tavoitteena oli vahvistaa vasemmiston oman sivistysjärjestön ja sen ylläpitämän opintokeskuksen asemaa muuttuvassa yhteiskunnassa. Tarkoituksena oli etsiä yhdessä järjestöjen ja yksilöiden kanssa uusia toiminnan muotoja, jotka vastaavat nykyhetken tarpeisiin sekä lisätä KSL:n tunnettavuutta vasemmistolaisessa kentässä. Lisäksi pyrkimyksenä oli vahvistaa etenkin vanhoja yhteistyöverkostoja, mutta luoda myös uusia kumppanuuksia.

Selvitystyön pääpaino oli tulevaisuudessa ja yksi keskeinen kysymys oli miten KSL ry ja KSL-opintokeskus voi aiempaa paremmin tukea koulutuksen, ohjauk-

sen, opintomateriaalien ja muun julkaisutuotannon sekä kulttuurin avulla vasemmistolaisen kentän toimintaa ja parantaa sen toiminta-edellytyksiä.

Toinen tärkeä kysymys oli löytää ne uudet toiminnan tukimuodot ja palvelut, joita selvitystyön suunnitteluvaiheessa ei osattu nimetä. Kolmas tärkeä selvitystyön avulla tuotettu tieto oli jäsenjärjestöjen ja yhteistyökumppaneiden palvelutarpeiden ja palveluhalukkuuden selvittäminen.

Selvitystyössä palveluita tarkasteltiin KSL:n toimintastrategiaan 2014-2020 kirjattujen strategisten päämäärien ja toiminnan painotuksien kautta. Strategiassa sanotaan mm., että KSL kehittää toimintatapojaan tarvelähtöisemmäksi, luo kohtaamispaikkoja jäsenille ja yhteistyökumppaneille sekä kehittää tapoja tukea ja voimavaraistaa yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaa. (KSL ry:n toimintastrategia 2014, 3.)

6.1 Jäsenjärjestöjen edustajien haastatteluista nousutta

Teemahaastatteluiden avulla kartoitin jäsenjärjestöjen edustajien mielipiteitä ja ajatuksia KSL:n palveluista ja yhteistyöstä KSL:n kanssa sekä tarvetta verkostoitumiselle. Lisäksi selvitin haastateltavien näkemyksiä KSL:n ideologisen taustan merkityksestä ja järjestöjen maksuhalukkuutta ostaa KSL:n palveluita tulevaisuudessa. Kysymyslomake on opinnäytetyön liitteenä (Liite 1).

Haastatteluissa kävi ilmi, että mielikuva KSL:sta vaihtelee merkittävästi vastaajien välillä. Osa vastaajista pitää KSL:a etäännyneenä ja osa helposti lähestyttävänä sekä potentiaalisena. Hallintokulttuuri ja talouspuoli korostuivat osassa vastauksia. Asiantuntijuus ja vasemmistolaisuus nousivat myös esille vastauksissa.

Haastatteluihin osallistuneiden järjestöjen tekemä yhteistyö on pääosin koulutusta, kurssitukea (taloudellinen tuki), materiaalien hyödyntämistä, ohjausta ja neuvontaa sekä kouluttajapalveluita. Haastateltavat antoivat yhteistyölle arvosanan 7,9 (keskiarvo asteikolla 4-10).

Kysyttäessä mikä sitouttaa käyttämään KSL:n palveluita vastasivat haastateltavat, että palveluita sitouttaa käyttämään ensisijaisesti ideologia ja vasta sitten hyöty, vaikka hyötynäkökulma nousikin muuten haastatteluissa vahvasti esille.

Tulevaisuudessa järjestöt toivovat muun muassa järjestökohtaisia koulutuksia, oppimisalustaa verkkokoulutuksille, tulevaisuuden koordinoitua yhdessä (minne vasemmisto on menossa), kouluttaja/alustajapankkia ja todistuksia koulutuksista.

Koulutuspalveluiden osalta oppimisympäristö ja koulutuspaikan sijainti nähtiin tärkeänä. Nuorisojärjestöjen vastauksissa korostui leirien tärkeys. Haastateltavilta kysyttiin heidän ajatuksiaan verkkokoulutuksesta. Vastaukset jakaantuivat verkkokoulutuksien osalta ääripäihin. Osa järjestöistä toivoo verkkokoulutusta ja osa ei usko niiden toteuttamismahdollisuuksiin.

Haastateltavat näkivät, että järjestöjen aktiiveja motivoi koulutuksissa tarve koulutukselle, kiinnostava ohjelma, yhdessä tekeminen ja ihmisten tapaaminen. Puolestaan esteenä koulutuksiin osallistumiselle nähtiin olevan ajanpuute, useat luottamustoimet, perhe, tietämättömyys koulutusmahdollisuuksista ja pitkät välimatkat osallistua koulutuksiin.

Yhteistyön ja koulutuspalveluiden jälkeen haastateltavilta kysyttiin heidän ajatuksistaan koskien kulttuuripalveluita ja verkostoitumista. Yleisenä huomiona kulttuuripalveluiden osalta voi todeta, että palveluiden tunnettavuus on heikkoa muiden paitsi ay-liikkeen piirissä. Yhteistyö kulttuuritoiminnan osalta herätti osassa haastateltavia kiinnostusta, kun taas osa ei nähnyt yhteistyölle olevan tarvetta. Haastatteluiden perusteella järjestöt eivät juuri tee koulutusyhteistyötä muiden järjestöjen kanssa, vaikka joitakin yksittäisiä esimerkkejä yhteisistä koulutustilaisuuksista nousikin esille. Verkostoitumiselle koettiin yleisesti olevan tarvetta lähinnä muiden vasemmistolaisten toimijoiden kanssa. Alueellisia eroja tässäkin kysymyksessä kuitenkin tuli ilmi ja jotkut kokivat esimerkiksi opiskelija-järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön tarpeelliseksi ja toimivaksi.

Järjestöt ovat valmiita maksamaan hyödyllisistä ja laadukkaista palveluista esimerkiksi koulutuksesta ja asiantuntijapalveluista. Rahoitukseen liittyen osa jär-

jestöistä toivoi selkeyttä ja avoimuutta hinnoitteluun. Oma havaintoni oli, että maksuhalukkuuteen liittyvä kysymys koettiin hankalaksi.

6.2 Kyselyn tuloksia

Tässä luvussa esittelen KSL:n jäsenjärjestöille ja yhteistyökumppaneille suunnatun kyselyn tuloksia KSL:n palveluiden, verkostoitumisen, yhteiskunnallisen oppimisen ja KSL:n ideologisen taustan näkökulmasta. Tuloksien esittelyn yhteydessä on käytetty havainnollistamiseen kuvioita. Kustakin esittelystä kuvioista on nähtävissä kuhunkin kysymykseen annetut vastaukset kokonaisuudessaan. Lukumäärä kuvaa sitä kuinka monta vastaajaa on valinnut kyseisen vastausvaihtoehdon.

6.2.1 KSL:n palvelut

Kyselyssä vastaajia pyydettiin valitsemaan annetusta listasta kolme merkittävintä KSL:n palvelua omalle järjestölleen, joita järjestö haluaisi käyttää tulevaisuudessa. Toisessa palveluita koskevassa kysymyksessä vastaajia pyydettiin valitsemaan annetuista vastausvaihtoehdoista sellaiset palvelut, joita he toivoisivat KSL:n tarjoavan tulevaisuudessa. Vastausvaihtoehtojen määrää ei rajoitettu. Seuraavassa vastaukset on laitettu järjestykseen sen perusteella kuinka monta prosenttia vastaajista on valinnut kyseisen palvelun. (Salmenjoki 2015, 1.)

Selvityksen mukaan merkittävimpiä palveluita, joita järjestöt haluaisivat käyttää tulevaisuudessa, ovat kurssituki (taloudellinen tuki) 73 %, koulutuspalvelut (mm. pedagoginen tuki, valmiit ohjelmarungot) 44 %, opintokerhotuki (taloudellinen tuki) 38 %, opintomateriaalit (opintoaineistot) 31 %, kouluttajapalvelut 27 % ja avoimet koulutukset 27 %.(Emt., 1.)

	N
avoimet koulutukset	12
julkaisutoiminta	0
konsultointipalvelut (mm. tuki kehittämistyölle)	8
kouluttajapalvelut	12
koulutuspalvelut (mm. pedagoginen tuki, valmiit ohjelmarungot)	20
kulttuuripalvelut	4
kurssituki (taloudellinen tuki)	33
opintomateriaalit (opintoaineistot)	14
ohjaus ja neuvonta	11
opintokerhotuki (taloudellinen tuki)	17
todistuksien saaminen koulutuksista	1
jokin muu, mikä?	1

Kuvio 5. KSL:n palvelut tulevaisuudessa.

Tarkasteltaessa kyselyaineistoa ainoastaan työkäisten (alle 65vuotiaat) vastaajien vastauksien pohjalta nousevat palveluista tärkeimmiksi kurssituki (taloudellinen tuki) 77 %, koulutuspalvelut (mm. pedagoginen tuki, valmiit ohjelmarungot) 62 %, opintomateriaalit (opintoaineistot) 31 %, kouluttajapalvelut 31 % ja konsultointipalvelut (mm. tuki kehittämistyölle) 27 %. (Emt., 1-2.) Konsultointipalvelut nousevat työkäisten keskuudessa avoimia koulutuksia tärkeämmäksi.

Tulevaisuudessa vastaajat toivoisivat KSL:n tarjoavan lisäksi seuraavia palveluita: kouluttaja- ja alustajapankki 66 %, työkalut laatu- ja arviointityöhön (esim. ohjausta ja neuvontaa, valmiita kyselylomakkeita) 44 %, esiintyjäpankki (kulttuuritapahtumat) 44 %, verkko-oppimisympäristö 29 %, kokoushuoneen vuokraus (sis. videoneuvotteluvälineet) 24 %, verkkomateriaalit tai -kurssit itsenäiseen opiskeluun 24 %. Tulevaisuuden palvelutarjonnan suhteen annetuissa vastauksissa ei ollut juurikaan eroja sen suhteen olivatko vastaajat työkäisiä vai jo työelämän ulkopuolella olevia. (Emt., 2.)

	N
esiintyjäpankki (kulttuuritapahtumat)	18
kokoushuoneen vuokraus (sis. videoneuvotteluvälineet)	10
kouluttaja- ja alustajapankki	27
ohjelmapalvelu (kulttuuritapahtumat)	9
työkalut laatu- ja arviointityöhön (esim. ohjausta ja neuvontaa, valmiita kyselylomakkeita)	18
verkko-oppimisympäristö	12
verkkomateriaalit tai -kurssit itsenäiseen opiskeluun	10
jotakin muuta, mitä?	1

Kuvio 6. Palvelut, joita toivoisit KSL:n tarjoavan.

Vastaajia pyydettiin myös kertomaan, minkälaisista palveluista järjestöt ovat valmiita maksamaan tulevaisuudessa, sanallisen vastauksen antoi 25 vastaajaa. Koulutuspalvelut ja opintomateriaalit ovat palveluita, joista ollaan valmiita tulevaisuudessa maksamaan. Koulutuspalveluista mainittiin erikseen kouluttajapalvelut, tilavuokrat ja suunnittelutuki. Myös ohjelmatuotanto mainittiin parissa vastauksessa. Maksullisuuteen vastaajista suhtautui kriittisesti kaksi vastaajaa, lisäksi osa koki kysymyksen hankalana. (Emt., 3.)

6.2.2 Verkostoituminen

Kyselyn avulla selvitettiin myös, että onko vastaajilla tarvetta verkostoitua samanlaista työtä tekevien kanssa. 78 % vastaajista kokee tarvetta verkostoitua ja 22 % ei koe. Kysyttäessä toivoisivatko vastaajat verkostoituvansa kasvokkain tapaamisissa ja tilaisuuksissa vai verkon välityksellä, vastaajista 92 % toivoi voivansa verkostoitua kasvokkain tapaamisissa ja 25 % verkon välityksellä. (Salmenjoki 2015, 2.)

Vastaajilta kysyttiin myös mihin liittyen he toivoisivat voivansa verkostoitua. Esimerkeiksi annettiin koulutusyhteistyö, ay-toiminta ja kulttuuritoiminta. Kysymykseen vastasi 25 vastaajaa, heistä 60 % toivoi yhteistyötä koulutukseen liittyen, 24 % ay-toimintaan liittyen, 16 % kulttuuritoimintaan ja 12 % poliittiseen toimintaan liittyen. (Emt., 2.)

6.2.3 Yhteiskunnallinen oppiminen

Vastaajilta kysyttiin tarvitsevatko he yhteiskunnalliseen oppimiseen tukea. Ai-
hetta taustoitettiin kertomalla vastaajille, että KSL ja sen yhteistyöverkostossa
toimivat yhteiskunnalliset opistot järjestävät yhteiskuntakriittistä keskustelua,
oppimista ja muuta toimintaa. Vastaajista 51 % vastasi tarvitsevansa tukea ja
49 % vastasi, että ei tarvitse. Niitä vastaajia, jotka vastasivat tarvitsevansa tu-
kea, pyydettiin kertomaan minkälaista tukea he tarvitsevat, 15 vastaajaa antoi-
vat sanallisen perustelun. Vastaukset olivat hyvin erilaisia, mutta yhtenä teema-
na nousi esille yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja sen tukeminen esimerkiksi
koulutuksen ja materiaalien avulla. (Emt., 2.)

Pelkästään työkäisten vastauksia tarkasteltaessa tarve yhteiskunnallisen oppi-
misen tuelle on korkeampi, vastaajista 67 % kokee tarvitsevansa tukea. (Emt.,
2.)

6.2.4 Ideologia ja sen merkitys

Kyselyssä selvitettiin miten tärkeänä vastaajat kokevat KSL:n ideologisen taustan.
Vastaajia pyydettiin arvioimaan ideologisen taustan merkitystä asteikolla
yhdestä viiteen (1=ei merkitystä-5=erittäin suuri merkitys). 80 % vastaajista ko-
kee ideologisella taustalla olevan merkitystä, näistä 54 % koki merkityksen erit-
tään suurena. 9 % vastaajista ei näe ideologisella taustalla olevan merkitystä.
11 % vastaajista ei ottanut kantaa suuntaan eikä toiseen. Tarkasteltaessa aino-
astaan työkäisten vastauksia 74 % kokee ideologialla olevan merkitystä ja
15 % ei koe sillä olevan merkitystä, 11 % ei muodostanut selkeää kantaa. (Sal-
menjoki 2015.)

Kyselyn avulla selvitettiin myös kuinka olennaisena vastaajat pitävät sitä, että
KSL säilyy itsenäisenä toimijana. Vastaajia pyydettiin arvioimaan olennaisuutta
asteikolla yhdestä viiteen (1=ei olennaista-5=erittäin olennaista). Vastaajista
61 % vastasi, että KSL:n säilyminen itsenäisenä toimijana on olennaista, joista
52 % vastasi erittäin olennaista. 28 % vastaajista ei muodostanut selkeää kantaa
vaan vastasi tältä väliltä, ja 6 % vastaajista ei koe olennaisena KSL:n säilymistä
itsenäisenä toimijana. (Emt., 3.)

Niitä vastaajia, jotka pitävät KSL:n säilymistä itsenäisenä toimijana pyydettiin kertomaan mitä heidän järjestönsä on valmis tekemään, jotta KSL säilyisi itsenäisenä toimijana. Ohessa on kaksi esimerkkiä sanallisista perusteluista ”Py-symään KSL:n jäsenenä. Ottamaan kantaa ja vaikuttamaan itsenäisten opinto-keskusten puolesta. Mahdollisesti maksamaan hieman korkeampaa jäsenmaksua.” ja Pohtimaan entistä enemmän, miten yhteistyötä voisi tiivistää niin, että se hyödyttäisi molempia osapuolia.”.

Sanallisen vastauksen antoi kaikkiaan 22 vastaajaa. Vastauksissa korostui, että järjestöt ovat valmiita käyttämään KSL:n palveluita ja osa lisäämään palveluiden käyttöä nykyisestä. Lisäksi keinoina mainittiin yhteistyön tiivistäminen ja opinto-keskusten asemaan vaikuttaminen yhteiskunnassa. (Emt., 3.) Seuraavassa esimerkkejä sanallisista perusteluista:

Tarkasteltaessa jälleen erikseen työikäisten vastauksia, oli heistä 56 % sitä mieltä, että KSL:n säilyminen itsenäisenä toimijana on olennaista, 11 % vastaajista ei kokenut olennaisena KSL:n säilymistä itsenäisenä ja 33 % ei muodostanut selkeää kantaa. (Emt., 3.)

Kyselyn avulla selvitettiin myös, että mikä merkitys järjestöille olisi, jos KSL:a ei enää olisi. Vastauksista käy ilmi, että järjestöjen toiminta vaikeutuisi ja se vähentäisi etenkin koulutustoimintaa, koska taloudellinen tuki järjestöille loppuisi. Lisäksi osa vastaajista näki vasemmistolaisen koulutustoimijan poistumisen itsessään menetyksenä. (Emt., 3.) ”Vasemmistolaisen koulutuskentän häviäminen ajatuksenakin on jo katastrofi. Koulutuksien taustalla oleva arvopohja ehkä vähän muuttuisi sekä pelko siitä että esim. TSL:n kautta hoidetut koulutukset eivät vastaisi tavoitteitamme tai arvojamme on ainakin itselläni mielessä”.

Selvityksen mukaan KSL:n ideologisella taustalla nähdään olevan merkitystä ja KSL:n säilymistä itsenäisenä toimijana pidetään tärkeänä. KSL:n itsenäisyyden säilyttämiseksi järjestöt ovat valmiita käyttämään KSL:n palveluita ja osa lisäämään palveluiden käyttöä nykyisestä. Mikäli KSL:a ei enää olisi, kokevat vastaajat, että järjestöjen toiminta vaikeutuisi ja etenkin koulutustoiminta vähenisi, koska taloudellinen tuki järjestöille loppuisi.

6.3 Yhteenveto selvitystyön tuloksista

Selvitystyö antoi kuvan jäsenjärjestöjen palvelutarpeista ja toiveista. Yksi havainto tuloksista on, että jäsenjärjestöjen ja yhteistyökumppaneiden toiveista ei noussut esille mitään erityisen yllättävää. Toiveet ja palvelutarpeet liittyivät KSL:n ydintehtävään ja toisaalta myös asiantuntijuuteen. Tulos voi kertoa siitä, että KSL:n toiminnot vastaavat jo nykyisellään kohtalaisen hyvin järjestöjen palvelutarpeita ja toisaalta siitä, että järjestöt tuntevat KSL:n palvelut melko hyvin.

Selvityksen yhtenä tavoitteena oli löytää uusia toiminnan tukimuotoja ja vaikka mitään aivan uutta ja yllättävää ei selvityksen pohjalta noussutkaan, niin uusia toiveita palvelutarpeiden suhteen on erotettavissa. KSL:n tulisi tulevaisuudessa huomioida järjestöjen toiveet laatu- ja arviointityön sekä kouluttaja- ja esiintyjäpankin osalta. Lisäksi KSL:n tulisi omassa kehittämistyössä huomioida järjestöjen tahdonilmaus vasemmistolaisen opintokeskuksen säilyttämisestä.

Toinen selvitystyön tavoite, jonka toteutumista haluan arvioida, liittyy yhteistyön lujittamiseen ja mahdollisten uusien kumppanuuksien syntymiseen. En ole KSL:n palveluiden eikä jäsenjärjestöjen edustajien kanssa tekemisissä säännönmukaisesti, joten minun on hankala arvioida onko yhteistyö lujittunut kevään 2015 jälkeen. Toisaalta vielä voi olla liian varhaista myös havainnoida muutoksia. Tekemieni haastatteluiden pohjalta minulle jäi kuitenkin tunne siitä, että jäsenjärjestöjen keskuudessa vallitsi pääsääntöisesti positiivinen asenne tulevaa yhteistyötä kohtaan. Koin, että haastateltavat tunsivat erittäin merkityksellisenä sen, että kävin tapaamassa heitä heidän omalla työpaikallaan. Osa haastateltavista antoi siitä myös positiivista palautetta heti haastattelun yhteydessä. Toivon, että sillä on ja tulee olemaan positiivisia vaikutuksia yhteistyöhön.

7 JÄRJESTÖLLINEN SIVISTYSTYÖ AKTIIVISEN KANSALAISUUDEN JA DEMOKRATIAN EDISTÄJÄNÄ

Opinnäytetyössäni olen arvioinut opintokeskusten tekemän sivistystyön merkitystä KSL-opintokeskuksen näkökulmasta. Tutkimuskysymykseni ovat olleet mikä on KSL:n merkitys nyky-yhteiskunnassa ja mitä KSL:n tulee tehdä ase-

mansa säilyttämiseksi tulevaisuudessa. Lisäksi olen opinnäytetyössäni etsinyt konkreettisia esityksiä KSL:n toiminnan kehittämiseksi.

Vasemmistolaisen opintokeskuksen tehtävä on nähdäkseni olla kriittisyyden herättäjä ja tehtävän merkitys korostuu demokratian, tasa-arvon ja rauhan edistämässä yhteiskunnassa. KSL opintokeskuksen tulee osaltaan huolehtia siitä, että eri yhteiskuntaluokkien ääni tulee kuuluviin yhteiskunnassa ja, että kaikilla ihmisillä on mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan aktiivisina kansalaisina, sen täysivaltaisina jäseninä. Aktiivinen kansalaisuus edellyttää ymmärrystä yhteiskunnasta ja sen rakenteista sekä taitoja osallistua. Tehtävä on iso ja siksi on tärkeää, että sen toteutumisesta huolehtii omalta osaltaan myös muut opintokeskukset ja koko vapaa sivistystyö.

7.1 KSL-opintokeskus kriittisyyden herättäjänä

KSL-opintokeskuksen merkitys nyky-yhteiskunnassa rakentuu vapaan sivistystyön tarkoituksen ja KSL:lle yhteiskunnassamme annetun erityisen tehtävän pohjalle. Kuten olen jo aikaisemmin tuonut esille, on KSL ainoa vasemmistolainen (vasemmistoliittolainen) oppilaitos ja sen toiminta pohjautuu juuri tälle tehtävälle.

Tässä työväenliikkeen kannalta yhteiskunnallisesti mielenkiintoisessa tilanteessa korostuu myös vasemmistolaisen vapaan sivistystyön merkitys, onhan KSL:n pohja työväenluokan sivistämisessä. Näen olevan erityisen aseman tässä yhteiskunnassa. Työväenliikkeen tehtävänä on tukea ihmisten kehittymistä ja herätellä kriittiseen ajatteluun ja vasemmistolaisten oppilaitoksien tehtävä on tukea työväenliikettä. Työelämälähtöisten vapaan sivistystyön oppilaitoksien (T-opistot) tehtävä on puolestaan tukea ihmisten työelämässä pärjäämistä koulutuksen avulla.

Kriittisyyteen kasvattamista tarvitaan, jotta eri yhteiskuntaluokkien ääni tulee kuuluviin yhteiskunnassa. Etenkin, kun olemme aina vain lähempänä luokkayhteiskuntaa, jossa eriarvoisuus ja erot yhteiskuntaluokkien välillä kasvavat. Näen, että työväen sivistys ja kriittisyys edistää demokratiaa. Kriittisyys ei mielestäni tarkoita sitä, että ollaan jotenkin automaattisesti valtaapitäviä vastaan vaan se

tarkoittaa sitä, että jokainen ihminen omaa riittävät tiedot ja taidot kyseenalaistaa saatavilla olevan tiedon ja esimerkiksi poliittisten päätöksien perusteet.

Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry:tä perustettaessa 1960-luvulla työväenluokan maailmankatsomuksen ja kansalaisten sivistyksellisen tasa-arvon toteuttaminen oli sen ydintehtävä. Näen, että se sama ydintehtävä on edelleen olemassa, vain keinot ja tavat toteuttaa tätä tehtävää ovat muuttuneet. Työväenluokka on myös käsitteenä laajentunut perinteisestä teollisuusväestöstä kattaen nyt laajemman joukon ihmisiä erilaisissa työtehtävissä tai työelämän ulkopuolella. Mielestäni KSL:n tulee arvioida alkuperäisen tehtävänsä merkitystä nykypäivänä ja tehdä omat arvot näkyväksi.

Omien arvojen näkyväksi tekeminen tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jäsenjärjestöille, yhteistyökumppaneille ja asiakkaille avataan omaa arvopohjaa ja tehdään näkyväksi se miten arvot näkyvät toiminnassa. Järjestökoulutuksien osalta se voi tarkoittaa sitä, että aiempaa rohkeammin kerrotaan mille oppimiskäsitykselle koulutustoiminta perustuu ja minkälaisia menetelmävalintoja koulutuksissa tehdään ja mitä niillä toivotaan saavutettavan. Esitykseni KSL:lle on, että aiempaa selvemmin toiminnassa tehdään näkyväksi se arvo- ja aatepohja mihin toiminta perustuu.

Esitin jo aikaisemmin, että riittisyyskasvattamalla voidaan lisätä myös demokratiaa. Demokratian edistämisestä ei kuitenkaan voida puhua, ellei nosteta esille myös aktiivisen kansalaisuuden käsitettä. Demokratian perusedellytys on aktiivinen kansalaisuus (Harju 2013, 155). Mitkä ovat vapaan sivistystyön mahdollisuudet tukea aktiivista kansalaisuutta ja mitä erityiskysymyksiä siihen mahdollisesti liittyy nyky-yhteiskunnassa?

Aktiivinen kansalaisuus edellyttää tietoa ja ymmärrystä oikeuksista ja velvollisuuksista sekä taitoja ja kompetensseja (muun muassa kyky dialogiin). Aktiivinen kansalainen osallistuu yhteiskunnassa ja sen yhteisöissä kulttuuri- ja talouselämään sekä poliittiseen, demokraattiseen ja yhteiskunnalliseen elämään. (Harju 2003, 100.)

Myös niiden ihmisten tavoittaminen, joilla elämänhallinta ja asiat ovat kunnossa, mutta jotka eivät osallistu, tulee olla yksi kansalaisyhteiskunnan ja vapaan sivistystyön tehtävä. Heissä on potentiaalia ja heidät on mahdollista saada aktiivisen kansalaisuuden piiriin, mutta ensin pitää herättää kiinnostus yhteisiin kysymyksiin ja vastuunkantoon yhteisestä hyvästä. (Harju 2013, 152.)

Harjun mukaan vapaan sivistystyön vahvuus aktiivisen kansalaisuuden tietojen, taitojen ja oikeanlaisen asenteen vahvistamisessa on taitojen kehittämisessä. Vapaa sivistystyö voi täydentää koulujen opetusta tarjoamalla seuraavia taitoja: kuunteleminen, puhuminen, kirjoittaminen, keskusteleminen, perusteleminen, sosiaalinen kanssakäyminen ja vuorovaikutus sekä kyky hahmottaa yhteiskuntaa, arvottaa asioita ja olla kriittinen. Vapaa sivistystyö voi myös tukea ihmisten kykyä osallistua, toimia ja vaikuttaa. (Emt., 153.)

Taitojen kehittämisen lisäksi vapaan sivistystyö voi myös tukea ihmisten kiinnostusta yhteisiä ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan koulutuksella, aineistotutannolla ja erilaisilla kampanjoilla (Harju 2013, 153).

Harju (2013) nostaa esille viisi näkökulmaa jotka ovat aktiivisen kansalaisuuden toteutumisen kannalta olennaisia ja joita edistämällä vapaa sivistystyö voi tukea aktiivista kansalaisuutta:

- itseilmaisutaidot
- tunne kuulumisesta yhteisöön
- avoimuus ja uteliaisuus maailmaa kohtaan
- käsitys omasta identiteetistä
- luomalla edellytyksiä käytännön toiminnalle.

(Emt., 155-157.)

Aktiiviset kansalaiset vaalivat demokratiaa ja tuottavat aktiviteetteja, jotka ovat ominaisia suomalaiselle kansalaisyhteiskunnalle. Aktiivinen kansalaisuus vaatii toteutuakseen toimenpiteitä ja todellisuutta, aktiivisuuden pitää ilmetä oman itsensä ulkopuolisena henkisenä, sosiaalisena ja fyysisenä toimintana. (Emt., 147.)

Aktiivisen kansalaisuuden tukeminen edellyttää KSL:lta ihmisten osallistumismahdollisuuksien tukemista, mutta myös niiden ihmisten tavoittamista, joita ei voida pitää tällä hetkellä aktiivisina kansalaisina. Harju (2013) toteaa, että iso osa ihmisistä ei ole aktiivisia kansalaisia. Koulutuksen ja sivistyksen tavoitteena tulee olla, että yhä useampi ihminen olisi ainakin jollakin tasolla aktiivinen kansalainen. Aktiivinen kansalaisuus tulee olla mahdollinen kaikille yhteiskunnan jäsenille. Haasteellisinta on saada mukaan syrjäytyneet ja erilaiset vähemmistöt (esimerkiksi vammaiset ja pakolaiset), jotka eivät pysty ilmentämään kansalaisuutta sen eri muodoissaan. (Emt., 152.)

Myös Paloheimo ja Wiberg ovat todenneet, että demokratian kehittymisen kannalta olennainen tekijä on kansalaisten moniarvoinen osallistumiskulttuuri. Moniarvoisen osallistumiskulttuurin edellytys puolestaan on, että ihmisillä on ymmärrys hallitsijoiden ja hallintatavan eroista, minkä lisäksi he ymmärtävät, että voivat kansalaisoikeuksia käyttämällä vaikuttaa hallitsijoihin. (Paloheimo ym. 1997, 174,177.) KSL:n tehtävä kriittisyyden herättäjänä ja valtarakenteiden avaajana on koulutuksen avulla lisätä ihmisten ymmärrystä yhteiskunnasta ja ympäröivästä maailmasta.

Sivistystyölle on ominaista vahva yhteisöllinen ulottuvuus, sillä on nähty olevan vahva rooli yhteisöllisyyden rakentajana ja yhteisöjen muodostajana. Ihmisten hyvinvoinnin ja kansakunnan menestyksen yksi peruspilari on sosiaalinen pääoma, jota yhteisöllisyys ja osallisuus rakentavat. Yhteistoiminnalliseen ja yhteisölliselle oppimiseen kuuluu, että ihmiset kehittävät ja sivistävät itseään muiden kanssa yhteisöllisessä kontekstissa. Vapaan sivistystyön yhteisöllinen idea toteutuu yhteistoiminnallisessa ja yhteisöllisessä oppimisessa. Yhteinen oppiminen on sivistymisen keino ja ihmisenä kasvamisen väline, eikä vain oppimisen tapa. (Harju 2013, 158.)

Yhteisöllisyyden avulla toisten ihmisten kunnioittaminen, arvostava kohtaaminen, vastuullisuus ja kokemus yhteenkuuluvuudesta tulee osaksi sivistymistä (Emt., 159). Nyky-yhteiskunnassa, jossa eriarvoistuminen on lisääntynyt, tarvitaan yhteisöllisyyttä. Järjestöllistä sivistystyötä tekevien opintokeskuksien tekemä sivistystyö on yhteisöllisyyden rakentamisen näkökulmasta tärkeä. Kun koulutukset järjestetään yhdessä yhteisöjen kanssa ja yhteisöllisiä menetelmiä

hyödyntäen on edellytykset yhteisöllisyyttä kasvattavalle sivistystyölle olemassa. KSL:n tulee mielestäni jatkossakin pitää kiinni siitä, että koulutuksia tarjotaan ensisijaisesti erilaisille yhteisöille ja heidän jäsenilleen. Yksilökeskeiseen ja markkinavetoiseen kilpailuun mukaan lähtemistä tulee välttää.

Opintokeskuksien tulee ennakoida toimintaympäristön muutoksia ja kyetä reagoimaan niihin. Muukkosen mukaan etenkin pienten opintokeskuksien etuna on ketteryys reagoida muutoksiin, joita toimintaympäristöjen muutokset ja jäsenjärjestöjen tarpeet aiheuttavat (Muukkonen 2016).

Muutoksiin reagoimisella tarkoitan palvelutarjonnan muokkaamista, joka koulutuspalveluiden osalta voisi tarkoittaa uusia koulutustuotteita ja esimerkiksi KSL:lle tekemäni selvitystyön pohjalta esille nousutta tuen tarvetta laatu- ja arviointityöhön.

Järjestötoimintaa tukevia peruskoulutuksia tarvitaan varmasti tulevaisuudessaikin, mutta viime vuosina tarve esimerkiksi jäsenhankintakoulutuksille on noussut keskusteluun vaikka selvitystyössäni se ei noussutkaan omana teemana esille. Jäsenhankintakoulutustarpeen taustalla vaikuttaa varmasti kansalaistoiminnan parissa tapahtunut muutos, kun ihmiset eivät samalla tavalla enää sitoudu järjestöjen toimintaan. Mikäli kansalaistoiminnan kentällä tapahtuneiden muutoksien pohjalta ennustaa, niin järjestöjen tulevaisuuden koulutustarpeita voisivat enenevässä määrin olla myös erilaiset varainhankinnan koulutukset. Järjestöjen saamat avustukset ovat pienentyneet ja mikäli kehitys jatkuu samanlaisena, tulevat ne lähivuosina edelleen pienenemään.

7.2 Vasemmistolaisten opintokeskuksien erityisyydestä

Työväenluokan maailmankatsomuksesta lähteneitä opintokeskuksia on olemassa Suomessa kolme KSL, TSL ja DSL. Tarkastelen tässä niistä kahden isoimman KSL:n ja TSL tekemää sivistystyötä. Olen päätenyt tähän rajaukseen siitä syystä, että KSL:n ja TSL toimintaa yhdistää niiden ideologiiden aatepohjan lisäksi työelämälähtöisyys.

Koulutuspäällikkö Inari Juntumaa näkee, että TSL merkitys on vallankumouksen edellytysten rakentamisessa ja kaiken koulutuksen tulisi jollakin tapaa tuottaa yhteiskunnallisia perusvalmiuksia. Koulutuksen sisällöt voivat liittyä politiikan ja yhteiskunnan rakenteiden sekä käsitteiden avaamiseen, mutta myös yhtä hyvin järjestötoimintaan tai työssä ja elämässä jaksamiseen. (Juntumaa 2016.)

TSL tehtävä on vahvistaa työväenliikettä ja tukea ammattiyhdistysliikkeitä perustehtävänsä toteuttamisessa. Toinen tärkeä tehtävä on vahvistaa aikuisten oppimisvalmiuksia. Oppimisvalmiuksien vahvistamisessa voidaan erottaa kaksi kokonaisuutta: oppimisvaikeuksien kanssa selviämisen tukeminen ja informaatio- ja informaatiohäikyn kanssa selviäminen. Informaatiohäikyn kanssa selviämiseen liittyvät sellaiset kysymykset, kuin mitä tietoa voi pitää totena ja miksi johonkin tietoon pitäisi uskoa enemmän kuin toiseen. (Juntumaa 2016.)

Keitä kuuluu nykypäivän työväenluokkaan ja mitä sillä ymmärretään nykypäivänä? KSL:n koulutuspäällikkö Tarja Muukkonen nostaa esille, että ihminen voi olla heikommassa työmarkkina-asemassa johtuen heikommasta koulutustasosta. Toisaalta nykypäivänä työväenluokalla ei voida ajatella vain työelämässä mukana olevia, vaan työmarkkinoiden ulkopuolella olevat esimerkiksi maahanmuuttajat on myös huomioitava. Työväenluokalla voitaisiin nykypäivänä tarkoittaa heikommassa asemassa olevia ihmisiä, ovat he sitten mukana työelämässä tai sen ulkopuolella. (Muukkonen 2016.)

Juntumaa nostaa haastattelussa esille TSL:n koulutuksien osallistujien erityistarpeet. Aikuisten oppimisvaikeuksien, on kyse sitten esimerkiksi luki- tai keskitymisvaikeuksista, on tärkeä tunnistaa. (Juntumaa 2016.) Jonkinasteisia hankaluuksia oppimisessa on arvion mukaan noin 20-30% ihmisistä. Aikuisilla oppimisvaikeuteen liittyy keskeisesti oppimisen hitaus. (Parvianen & Muukkonen 2014, 7-8.)

KSL ja TSL ovat molemmat T-opisto ry:n jäseniä. Muukkosen arvion mukaan opintokeskuskentällä jonkin verran herättää kysymyksiä miksi KSL ja TSL ovat erillisiä opintokeskuksia. TJS:än (vaikka onkin T-opistojen jäsen) ei mielletä kuuluvan samalla tavalla joukkoon, koska se on ylemmän koulutustason henkilöiden opintokeskus. (Muukkonen 2016.) Uskoakseni tämä liittyy juuri KSL:n ja

TSL poliittisuuteen. Vaikka opintokeskuskentällä ei usein ääneen sanota, että taustalla vaikuttaa poliittisesti latautunut arvopohja, niin sen olemassaolo kuitenkin tunnistetaan.

Muukkosen mukaan suurimmat erot KSL:n ja TSL:n välille muodostavat jäsenjärjestöt. KSL:n jäsenjärjestönä on Vasemmistoliitto ja TSL:n jäsenjärjestönä Sosiaalidemokraatit. Jäsenjärjestöissä ovat mukana myös puolueiden nuorisjärjestöt. TSL:stä ovat irtaantuneet aikanaan ne työntekijät, jotka ovat olleet lähempänä SKDL:a. Muukkosen mukaan näkemykset muuten opintokeskuksien välillä eivät varmaankaan ainakaan ole ristiriidassa. KSL:lle ja TSL:lle yhteistä on niiden työelämälähtöisyys. Vertailuna DSL puolestaan on selkeästi poliittinen eikä työelämälähtöinen. (Muukkonen 2016.)

TSL:n ja KSL:n eroista keskusteltaessa Muukkonen nostaa esille vielä opintokeskuksien suhteen SAK:hon. TSL:n suhde SAK:hon ja sen ammattiliittoihin on läheisempi. Kyse ei ole koulutuksellisista eroista, sillä suuri osa on järjestöllistä koulutusta, ja siten hyvin samankaltaista. Kyse on enemmän siitä, että suhde poliittisten puolueiden välillä SAK: laisissa ammattiliitoissa on läheisempi Sosiaalidemokraatteihin (poliittisten ryhmien suhdeluku noin 30-40/60-70). (Muukkonen 2016.)

Muukkonen pohtii uuden keskusjärjestön (palkansaajajärjestöjen) aiheuttamia muutoksia opintokeskuksien välillä ja miten KSL säilyttää asemansa uudistuksessa. Uuden keskusjärjestön jäsenjärjestöjen opintotoimintaa ovat tähän asti opintokeskuksista hoitaneet KSL, TSL ja TJS. Uuden keskusjärjestön jäsenpohjaa ajatellen TSL ja TJS ovat koulutuksentuottajina valta-asemassa. Miten KSL pärjää koulutuspalveluiden tuottajana, kun sen asiakasryhmät SAK:n jäsenjärjestöissä ovat TSL:ään verrattuna vähäiset? (Muukkonen 2016.) Keskusjärjestöuudistuksen osalta Juntumaa puolestaan nostaa esille toiveen, että kaikissa kolmessa työelämää lähellä olevassa opintokeskuksessa olisi riittävästi ihmisiä, jotka eivät pelkää muutosta. (Juntumaa 2016.)

Muukkosen mukaan KSL merkitys isommassa yhteisössä on ihmisten valinnanmahdollisuuksien lisääminen. Isossa organisaatiossa ketteruus, joustavuus ja asiakaslähtöisyys helposti häviävät. Mikäli opintokeskuksia yhdistetään, niin on

tärkeää, että mukana on myös pienempiä toimijoita, jotta voidaan tarjota asiakaslähtöisempiä palveluita ja tarjota ihmisille valinnanmahdollisuus. Tällöin toteutuu myös jatkuvan parantamisen pedagoginen malli. Valinnanmahdollisuus luo myös henkisen kilpailuasetelman, mikä on pedagogisen kehittämisen kannalta hyvä. Muukkonen näkee, että tarvitaan oppilaitoksia, jotka voivat tuottaa isoja sarjatuotantona toteutettuja koulutuskokonaisuuksia ja oppilaitoksia, jotka tuottavat pieniä räätälöityjä koulutuksia. (Muukkonen 2016.)

Tärkeä osa TSL:n koulutuksia on se, että tullaan paikan päälle koulutuksiin ja kohdataan muita ihmisiä. Järjestöt tarvitsevat Juntumaan mukaan tulevaisuudessa erityisesti intoa, agitointia, uskoa ja luottamusta. Suurin kysymys missä järjestöjä tulee tukea, on tukea järjestöjä merkityksen löytämisessä. Miksi olemme olemassa, mitä voimme saada aikaa ja mitä meidän pitää tehdä? Näiden kysymyksien herättämisessä ja vastauksien etsimisessä tarvitaan opintokeskusta. (Juntumaa 2016.)

Juntumaan esille nostama agitointi ja uskon luominen on osittain myös luokkahengen synnyttämistä. Suorannan mukaan yhteiskunnallisen tiedostamisen ja luokkahengen synnyttäminen on kuulunut melkein alusta asti työväen sivistystoiminnan yleisperiaatteisiin. Tavat ja painotukset ovat vain eri aikoina vaihdelleet. (Suoranta 2007, 171.)

Juntumaa kokee, että yleisesti ottaen työväenluokkatietoisuus ei ole heidän kurssien osallistujien keskuudessa heikkoa, mutta työväenluokka sanan käyttö ei ole yleistä. Osallistujat kyllä tietävät mihin luokkaan kuuluvat. (Juntumaa 2016.)

Mitä opintokeskusten tulisi asemansa säilyttämiseksi tehdä tulevaisuudessa? Juntumaa näkee, että yhteiskunnallisesti ajateltuna (ei niinkään jäsenjärjestöjen kautta) kyse on viestinnällisestä asiasta. Juntumaa pohtii voisiko opintokeskuksilla olla vahvempi rooli vaikutustyössä ja siten myös joukkotiedotuksen puolella. Opintokeskukset voisivat olla yhteiskunnallisia keskustelijoita, kukin omasta arvopohjastaan käsin. Opintokeskuksissa on paljon osaamista ja heitä tarvitaan yhteiskunnallisessa keskustelussa. Opintokeskusten tulisi olla vahvemmin yhteiskuntavaikuttajia. Toinen tärkeä asia on, että opintokeskusten tulee tehdä

hyvin se, mitä tekevät. Tärkeää olisi myös tietää miten hyödyllisenä jäsenjärjestöt kokevat koulutukset ja kurssit. (Juntumaa 2016.)

Opintokeskuksien tulisi siis osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen ja oman toiminnan vaikutuksien näkyväksi tekemiseen. Juntumaa pohdii myös, miten opintokeskuksien toimintaan vaikuttaisi, jos Opintokeskukset ry:llä olisi osa-aikainen työntekijä, joka voisi hoitaa viestintää ja verkostotyötä. (Juntumaa 2016.)

Juntumaa näkee myös, että kaikille opintokeskuksille on yhteistä paremman yhteiskunnan rakentaminen. (Juntumaa 2016.)

7.3 Avauksia opintokeskuksien tulevaisuuden tehtävistä

Olen opinnäytetyötä tehdessäni pohtinut mikä on opintokeskuksien tekemän sivistystyön merkitys. Opintokeskuksien tekemällä sivistystyöllä on merkitystä niin yksilön, yhteisön, kuin yhteiskunnankin kannalta. Yksilön kannalta merkitys rakentuu yksilön kehityksen, kasvun ja sivistymisen tukemiseen. Yhteisön kannalta pidän merkityksellisenä yhteisöjen kanssa tehtävää sivistystyötä, josta yksi muoto on järjestöllinen oppiminen. Yhteiskunnallinen merkitys rakentuu erityisesti sen pohjalle, että kaikilla ihmisillä on yhtäläinen mahdollisuus opiskella ja sivistää itseään formaalin koulujärjestelmän ulkopuolella.

Jokainen opintokeskus vastaa näihin tehtäviin omista lähtökohdista ja arvopohjastaan käsin. Yhteisiä tehtäviä on kuitenkin olemassa ja niistä olen tässä opinnäytetyössä halunnut nostaa esille yhteisöllisyyden tukemisen ja yhteiskunnallisen edunvalvonnan.

Vapaan sivistystyön ja opintokeskuksien tulee tehdä edunvalvontaa ja muistuttaa sivistyksen tärkeydestä. Vapaan sivistystyön tulee osoittaa oma merkityksensä tekemällä näkyväksi toiminnat ja toimijat sekä opintotoiminnan tuottamat hyödyt. Mielestäni vapaan sivistystyön ei tule kuitenkaan kyseenalaistamatta hyväksyä vallallaan olevaa hyötyajattelua ja vaikuttavuuden osoittamista.

Kuten Aaro Harjukin (2013) toteaa, on vapaan sivistystyö edunvalvojen kerrottava, että vapaaseen sivistystyöhön sijoitetut rahat vähentävät kuluja muualla, niinpä kuntien ja valtion kannattaisi tukea sitä aiempaa enemmän. (Harju 2013, 145)

Vapaan sivistystyön hyötyjä selvitettiin Jyri Mannisen ja Saara Luukanteleen tekemässä tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin vapaan sivistystyön opintojen merkitystä ja vaikutusta aikuisten elämässä. Vaikutukset liittyvät yksilön fyysiseen ja henkiseen terveyteen, itsetunnon vahvistumiseen, yleisten kansalaisuuteen liittyvien taitojen ja asenteiden vahvistumiseen, yhteisöön liittymiseen, yhteisöllisyyteen ja verkostojen syntymiseen. (Manninen & Luukannel 2008, 70)

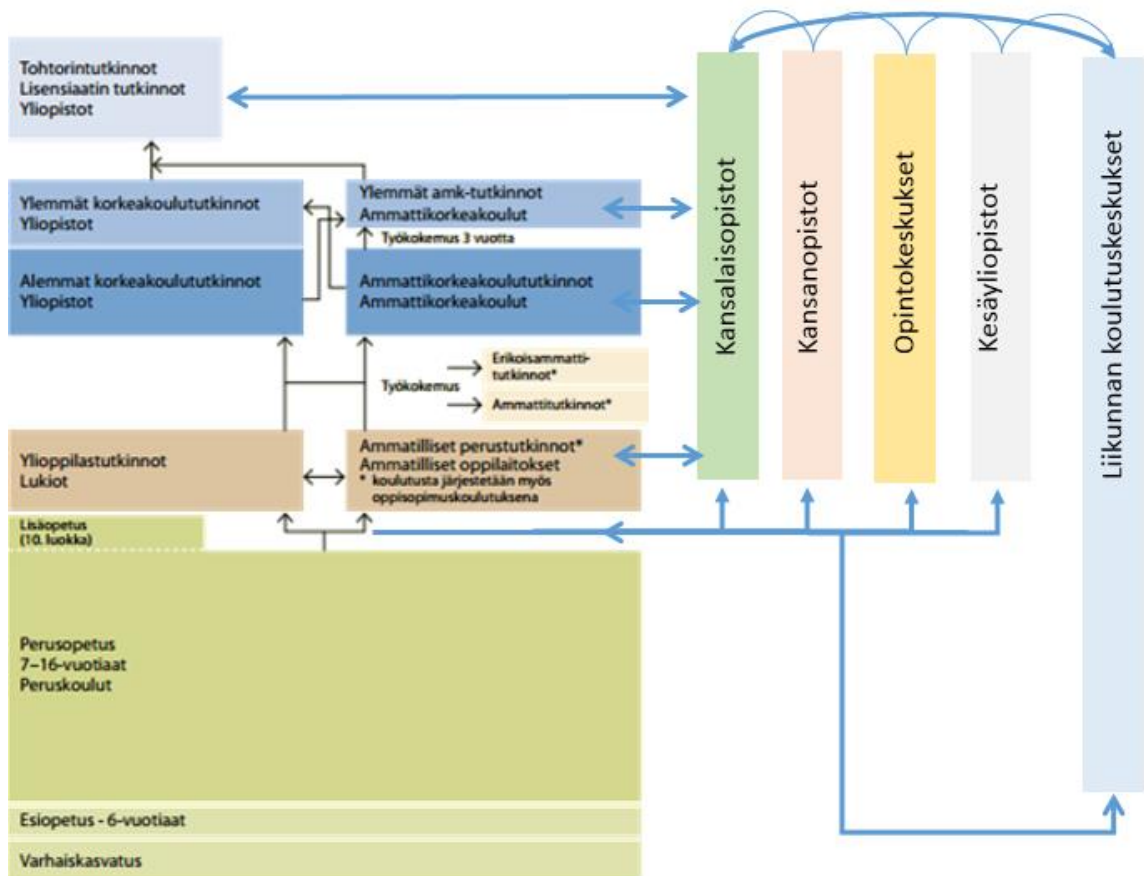
Manninen ja Luukannel toteavat, että vapaalla sivistystyöllä on myös elinikäistä oppimisen valmiuksia vahvistava rooli. Opintojen on todettu lisäävän opiskeluhalukkuutta ja aikuiskoulutukseen osallistumista tukevan itsetunnon ja itseluottamuksen vahvistumisen. Kansalaisyhteiskunnan kehittymistä tukevan aktiivisen kansalaisuuden taitojen kehittymistä voidaan pitää myös tärkeänä. (Emt., 70)

Vapaan sivistystyön tuottamia hyötyjä on selvitetty myös eurooppalaisella tasolla Euroopan komission Elinikäisen oppimisen ohjelman kautta rahoitetussa tutkimushankkeessa Benefits of Lifelong Learning – BeLL. Tutkimukseen osallistui kymmenen eurooppalaista maata ja se toteutettiin vuosina 2011-2014. Tutkimus osoittaa, että aikuisopiskelu vapaan sivistystyön piirissä tuottaa lukuisia hyötyjä. Opiskelu lisää motivoituneisuutta elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Lisäksi opiskelijat tuntevat itsensä terveemmiksi, opiskelu myös näyttää johtavan terveellisempien elintapojen noudattamiseen sekä uusien sosiaalisten verkostojen syntymiseen sekä lisääntyneeseen hyvinvoinnin kokemukseen. (BeLL 2014, 3.)

Yhteisöllisyyden negatiiviset muodot ovat osa yhteiskuntaamme ja jos seuraamme miten erilaiset ääri liikkeen kehittyvät esimerkiksi Euroopan tasolla, niin ne eivät ole ainakaan häviämässä yhteiskunnastamme. Harju (2013) esittääkin vapaalle sivistystyölle kysymyksen mikä on vapaan sivistystyön mielipide pakko- ja vihayhteisöllisyydestä? (Harju 2013, 161).

Pakko- ja vihayhteisöllisyyteen voidaan mielestäni vastata sivistystyötä tekemällä. Uskon ja haluan uskoa siihen, että todelliseen sivistymiseen ei kuulu viha toisia ihmisiä tai ihmisryhmiä kohtaan. Eero Ojanen (2000) kirjoittaa sivistyksen kovasta ytimeistä: ihmiseksi tulemisen ideasta, josta hän käyttää termiä sydämen sivistys. ”Sivistys on ihmisen yksinkertaista ihmisarvoa, arkipäivän hienostuneisuutta, joka lähtee siitä, että ihminen tuntee oman arvonsa ja toisten arvon, osaa kunnioittaa elämää.” (Ojanen 2000, 96.)

Miksi vapaa sivistystyö tarvitsee edunvalvontaa? Vapaan sivistystyön asemasta ja nonformaalin oppimisen arvostuksesta kertoo kuva suomalaisesta koulutusjärjestelmästä (jonka esittelin luvussa neljä). Kuvion herättämät ajatukset synnyttivät idean, uuden, ehkä hieman utopistisenkin vapaan sivistystyön näkökulmasta tehdyn koulutusjärjestelmää kuvaavan kuvion tekemisestä. Tein kuvion perustuen osittain faktaan ja osittain fiktion. Oppilaitoksille antamani koot eivät ole verrannollisia keskenään, eivätkä ne pohjautu oppilaitosten lukumääriin tai opiskelijamääriin. Sen sijaan kuvioon sijoitetut nuolet ja opiskeluiden sijoittuminen ihmisen elämänvaiheille pohjautuu todellisuuteen. Kuvion on tarkoitus kuvata sitä, että vapaan sivistystyön oppilaitoksissa opiskellaan lähes koko elämän ajan. Opinnot usein myös tukevat opintoja formaalin koulutuksen puolella (esim. kieliopinnot kansalaisopistoissa) Kuten Aaro Harjukin toteaa, opiskelu vapaan sivistystyön oppilaitoksissa luo pohjaa ja antaa opiskelutaitoja sekä motivaatiota jatkaa opiskelua myös yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. (Manninen ym. 2008, 5)

Kuvio 7. Utopia suomalaisesta koulutusjärjestelmästä (muokattu alkuperäisestä, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b).

Kuvion on tarkoitus herättää ajatuksia, kysymyksiä ja keskustelua. Kritiikkiäkin kuviosta on syytä esittää. Häviäisikö vapaus vapaasta sivistystyöstä jos se olisi läheisemmin yhteydessä suomalaiseen koulujärjestelmään? Onko nykyinen tilanne itseasiassa hyvä? Tätä kysymystä muun muassa Tuomisto pohtii kirjassaan Valistuksesta tietämysyhteiskuntaan (Tuomisto 2003, 73). Kritiikkiä vapaan sivistystyön kytkemisestä koulujärjestelmään esittää myös Pentti Yrjölä (2002), jonka mukaan vapaan sivistystyön alistuminen julkisen koulutusjärjestelmän rattaaksi on lopun alku. Vapaan sivistystyön piirissä annettu korkeakouluopetus pohjautuu yliopistojen tutkintovaatimuksille ja koska koulutuksen tavoitteet eivät ole vapaan sivistystyön tavoitteita on Yrjölän mukaan syntymässä mielikuva, että yliopisto-opetus on automaattisesti korkeatasoisempaa kuin vapaa sivistystyö. (Yrjölä 2002, 176-177).

Oheista utopiakuvaa suomalaisesta koulujärjestelmästä tehdessäni mietin sijoitanko kaikki vapaan sivistystyön oppilaitosmuodot saman laatikon sisälle. Pää-

dyin, että en niin, sillä se olisi antanut liian yksipuolisen kuvan vapaasta sivistystyöstä. Tekemäni valinta oli myös tietoinen vapaan sivistystyön edunvalvonnallinenteko.

Kysymys opintokeskuksien säilymisestä itsenäisinä toimijoina on ollut yksi teema, jota olen työssäni käsitellyt. Kysymys mahdollisista yhdistymisistä on ollut koko prosessin ajan olemassa ja sen läsnäolon on havainnut opintokeskuksien henkilökuntaa tavatessa. Erityisesti kysymys puhuttaa työelämälähtöisiä opintokeskuksia, joiden toimintaympäristö on mahdollinen palkansaajajärjestöjen keskusjärjestöuudistus vaikuttaa voimakkaimmin. Toivon, että opintokeskukset eivät ole riippuvaisia seinistä omaa toimintaansa arvioidessa ja kehittäessä. Ideologiselta taustaltaan erilaisia opintokeskuksia tarvitaan. Oman erityisyytensä ja arvopohjansa tunnistava opintokeskus voi tehdä yhteistyötä ja säilyttää silti oman erityisyytensä ja tehtävänsä. Toteuttavat opintokeskukset tehtäviään yhdessä tai erikseen, niin tärkeää on, että kukin tunnistaa oman erityisyytensä ja pystyy perustelemaan oman tarpeellisuutensa.

8. MITÄ SAI TOIMIALA JA MITÄ MINÄ SAIN?

Vapaan sivistystyön merkityksestä on taidettu käydä keskustelua koko sen olemassaolon ajan. Vapaan sivistystyön toimijat ovat kirjottaneet sivistystyön merkityksellisyydestä ja tutkijat ovat tarkastelleet vapaata sivistystyötä sen hyödyllisyyden näkökulmasta. Se, että vapaasta sivistystyöstä kirjoitetaan ja tehdään tutkimuksia, kertoo osaltaan sen kiinnostavuudesta ja toisaalta myös siitä, että kirjoituksille ja tutkimuksille on tarvetta. Tarve voi syntyä siitä, että toiminnan hyödyt pitää osoittaa rahoittajalle, mutta toisaalta myös siitä, että omaa toimintaa kohtaan halutaan olla kriittisiä.

Mitä sai toimiala? Opintokeskuksien merkitystä tarkastelevan opinnäytetyön arvo järjestötoimialalle syntyy opintokeskuksien tekemän järjestöllisen sivistystyön kautta. Opintokeskukset ovat järjestöllisen sivistystyön toteuttajina merkittäviä kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan tukijoita. Vapaaehtoistoiminnalla on puolestaan yhteiskunnan ja kansantaloudenkin näkökulmasta tarkasteltuna merkittävä asema. ”Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin tekemän tutkimuksen

mukaan vapaaehtoistyön arvo nousee kuusinkertaiseksi siihen sijoitettuun summaan verrattuna.” (Kuvaja 2011).

Opintokeskuksien tehtävistä aktiivisen kansalaisuuden tukeminen ja järjestöllisen sivistystyön toteuttaminen sekä sen kehittäminen ovat koko kansalaistoininnan kentän ja yhteiskunnan kannalta merkittäviä tehtäviä.

8.1 Oman oppimisprosessin arviointia

Tutkimuksellisten menetelmien osalta koen onnistuneeni tekemissäni valinnoissa. Tapaustudkimus soveltui opinnäytetyöni menetelmäksi hyvin, koska sen avulla sain syvällistä tietoa opintokeskuksien merkityksestä. Erityisen mielekkääksi ja hyödylliseksi koin teemahaastatteluiden tekemisen. Mikäli minulla olisi ollut vielä mahdollisuus syventää ja laajentaa aiheen käsittelyä olisin halunnut toteuttaa opintokeskuksien merkitystä käsittelevän työpajan, jonne olisin kutsunut mukaan opintokeskuksien edustajia. Erityisen kiinnostavalta olisi tuntunut rakentaa utopiakuva suomalaisesta koulujärjestelmästä yhdessä opintokeskuksien edustajien kanssa ja katsoa kuinka utopistinen siitä oikeastaan olisikaan voinut tulla.

Prosessin aikana käytännön tutkimustaitoni vahvistuivat, osaamiseni haastattelijana, argumentoidun tekstin tuottajana ja aineiston analysoijana kehittyivät. Lisäksi asiantuntijuuteni vapaan sivistystyön toimijana vahvistui ja sain laajempaa ymmärrystä tekemälläni työlle KSL-opintokeskuksessa. Olen kokenut itseni opinnäytetyötä tehdessäni KSL:n ja vapaan sivistystyön lähettilääksi. Lähettiläisyys kuvaa sitä tunnetta, joka minulla on ollut tätä työtä tehdessä.

Opinnäytetyön tekeminen on vienyt minut vapaan sivistystyön synty lähteille. Matkan aikana olen tutustunut valtavaan määrään kirjoituksia, puheenvuoroja vapaasta sivistystyöstä. Osa on herättänyt minussa enemmän tunteita ja osa vähemmän. Osaan ajatuksista olen voinut samaistua ja osa on herättänyt enemmän kysymyksiä, ehkä hieman vastustustakin. Seppo Niemelän ja Eero Ojasen ajatukset ovat puhutelleet minua syvältä. Juha Suorannan avaamat näkökulmat kriittiseen pedagogiikkaan ovat puolestaan herättäneet kysymyksiä.

erilaisia ulottuvuuksia ja käsitteitä. Virve Riikosen toimittama teos Valistuksesta tietämisyhteiskuntaan herätti puolustusmekanismiäni. Miten erilaisia näkemyksiä vapaasta sivistystyöstä onkaan olemassa?

Siinä vaiheessa, kun olin niin sisällä vapaan sivistystyön merkityksissä, että eri tutkijat ja kirjailijat alkoivat sijoittua mielessäni vapaan sivistystyön kentälle heidän edustamiensa ajatusten ja mielipiteiden mukaan, saatoinkin olla tyytyväinen riittävästä paneutumisesta aiheeseen. Prosessin edetessä koin useita kertoja epävarmuutta suhteessa omaan asiantuntijuuttani ja aiheeseen perehtyneisyyttä kohtaan. Koin, että minulla ei ole oikeutusta käydä keskustelua vapaasta sivistystyöstä siitä väitöstutkimusta tehneiden ihmisten kanssa. Onneksi sitten kuitenkin muistin, että olen oman oppimiseni tiellä ja vapaassa sivistystyössä, jos jossakin arvostetaan yksilön omaa kehityspolkua.

Jos näkemykseni ja ajatukseni vaikuttavat siis naiiveilta tai vajavaisilta se johtuu luultavasti siitä, että ne ovatkin sitä. Olenhan vielä kulkemassa oppimisen polulla. Koen olevani onnistunut mikäli olen voinut tuoda vapaasta sivistystyöstä käytyyn keskusteluun jotakin uutta näkökulmaa ja herättänyt ajatuksia. Erityisen onnistunut koen olevani, mikäli herättämäni ajatukset ovat käynnistäneet sinussa oppimisprosessin, sillä silloin olen voinut pysyvästi vaikuttaa sinuun työni kautta.

LÄHTEET

Bardy, Marjatta 2007. Radikaali kasvatus on todellisuuksiin perehtymistä. Viitattu 12.4.2016.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101286/072bardy.pdf?sequence=1>

BeLL 2014. Benefits of Lifelong Learning - BeLL Viitattu 20.4.2016

<http://www.bell-project.eu/cms/wp-content/uploads/2014/06/Final-Report1.pdf>.

Demokratiapolitiikan suuntaviivat 2010. Oikeusministeriön julkaisuja. Ministeriöiden demokratiaverkosto. Helsinki: Edita Prima Oy.

Eriksson, Päivi & Koistinen, Katri 2005. Monenlainen tapaustutkimus. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Viitattu 21.3.2016

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152279/Monenlainen_tapaustutkimus.pdf?sequence=1.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Forsber, Tuomas & Raunio, Tapio 2014. Toim. Forsber, Tuomas & Raunio, Tapio. Poliitiikan muutos. Tampere: Vastapaino.

Hannula, Aino 2009. Vapauttavat yhteisölliset käytännöt: *Pula!*-ooppera ja Camera Obscura –hanke. Teoksessa Filander, Karin & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (toim.). Yhteisöllisyys liikkeessä. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

Harju, Aaro 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet.(2. painos). Kansanvalistusseura.

Harju, Aaro 2013. Sivistystyön yhteiskunnallinen ulottuvuus. Teoksessa Harju, Aaro & Rantala, Jaakko (toim.) Sivistymisen idea – Vapaan sivistystyön eetosta etsimässä. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jokinen, Jyrki & Poikela, Esa & Sihvonen, Juha 2012. Sivistyshyöty ja sosiaalinen pääoma vapaassa sivistystyössä. Vapaan Sivistystyön Yhteisjärjestö ry.

Kokkinen, Annemari & Rantanen-Väntsi, Leena & Tuomola, Anita 2008. Aikuisen oppijan kirja. Helsinki: Kirjapaja.

Kolbe, Laura 2010. Teoksessa Erola, Jani (toim.). Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Komulainen, Katri & Siivonen, Päivi 2011. Erottelevan kyvykäsityksen valta aikuisopiskelussa. Teoksessa Eteläpelto, Anneli & Heiskanen, Tuula & Colin, Kaija (toim.). Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

Koulutustilastot. Tilastokeskus 2015. Viitattu 12.4.2016.
http://www.stat.fi/til/oaio/2014/oaio_2014_2015-12-10_fi.pdf.

Kuvaja, Sari 2011. Vapaaehtoistyön arvo. Kansalaisfoorumi.net-verkkolehti 6.04.2011. Viitattu 20.4.2016
http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/vapaaehtoistoiminta/kansalaisfoorumi.net_vapaaehtoistoiminta/vapaaehtoistyon_arvo.

Laki vapaasta sivistystyöstä 21.8.1998/632. Viitattu 4.1.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632>

Lipponen, Päivi 2013. Uusi ja vanha demokratia. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 7/2013.

Manninen, Jyri & Luukannel, Saara 2008. Omaehtoisen aikuisopiskelun vaikutukset. Vapaan sivistystyön opintojen merkitys ja vaikutukset aikuisten elämässä. Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö.

Manninen, Juha 2015. Aikuispedagogiikka + työelämän ja yhteiskunnan muutos. Luentomateriaali 17.8.2015.

McLaren, Peter 2009. Che, Freire ja vallankumouksen pedagogiikka. Suom. Ahvonen, Tatu & Poser, Lasse. Helsinki: Like.

Metsämäki, Mikko & Nisula, Petteri 2006. Aktivistit. Suomalaisten kansalaisliikkeiden tarina. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Muukkonen, Tarja & Salmenjoki, Sini 2014. Järjestöjen tulevaisuus 2022. Artikkelit. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry.

Niemelä, Seppo 1999. Sivistystyö osaamisyhteiskunnassa. Teoksessa Sallila Pekka & Niemelä, Seppo (toim.). Aikuiskasvatuksen 40. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

Niemelä, Seppo 2011. Sivistyminen. Sivistystarve, -pedagogiikka ja -politiikka pohjoismaisessa kansansivistystraditiossa. Kansanvalistusseura ja Snellman-instituutti.

Ojanen, Eero 2000. Onko meillä malttia sivistykseen? Kansanvalistusseura.

Opetushallitus 2016. Kansanopistot. Viitattu 20.4.2016
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/vapaa_sivistystyo/kansanopistot.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016a. Toisen asteen koulutuksen ja vapaan sivistystyön rakenneuudistus 2014 – 2016. Viitattu 21.3.2016

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/Toisen_asteen_rakenneuudistus/?lang=fi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b. Koulutusjärjestelmä. Viitattu 5.4.2016

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/?lang=fi>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016c. Vapaa sivistystyö ja neuvontajärjestöt. Viitattu 20.4.2016

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/aikuiskoulutusjaerjestelmae/vapaa_sivistystyoe/?lang=fi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016d. Kärkihanke 2: Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi. Viitattu 20.4.2016 http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman_toteutus/osaaminen/karkihanke2.

Opintokeskukset ry 2016. Viitattu 5.4.2016

<http://www.opintokeskukset.fi/opintokeskukset-ry/>.

Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti 1997. Poliitiikan perusteet. Porvoo: WSOY.

Pellinen, Petra 2001. Aikuiskasvatuksen ammatillistuminen. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.

Pellinen Petra 2001b. Toim. Ruoholinna, Tarita. Tarkasteluja aikuiskoulutuksen kentiltä. Turku. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.

Rinne, Risto & Kivirauma, Joel & Lehtinen Erno 2015. Johdatus kasvatustieteisiin (8.uudistettu painos). Jyväskylä: PS-kustannus.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.4.2016

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html.

Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari 2001. Tapaus ja tutkimus= Tapaustutkimus? Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

SAK, 2011. Oma työ, yhteiset oikeudet. SAK:n tavoiteohjelma 2011–2016. Viitattu 11.4.2016

http://d1aq5jbsszuf44.cloudfront.net/materials/tavoiteohjelma_taitettu_b43d.pdf

Sihvonen, Juha 1996. Sivistystä kaikille vai valituille? Tampere: Tampereen yliopisto.

Suoranta, Juha 2005. Radikaali kasvatus. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Suoranta, Juha 2007. Teoksessa Aittola, Tapio & Eskola, Jari & Suoranta, Juha (toim.). Kriittisen pedagogiikankysymyksiä. Tampere: Tampereen yliopiston

kasvatustieteiden laitos. Viitattu 6.4.2016

http://www.academia.edu/2658063/Kriittinen_pedagogiikka_ja_sosialistinen_Ne_pantla.

Tilastokeskus 2016a. Ammattikorkeakouluissa 138 700 opiskelijaa. Viitattu 12.4.2016. http://www.stat.fi/til/akop/2014/02/akop_2014_02_2014-11-14_tie_002_fi.html.

Tilastokeskus 2016b. Ammatillisessa koulutuksessa 120 700 uutta opiskelijaa vuonna 2014. Viitattu 12.4.2016. http://www.stat.fi/til/aop/2014/aop_2014_2015-09-23_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus 2016c Oppilaitosten tutkintoon johtamaton koulutus 2012. Viitattu 12.4.2016 http://www.stat.fi/keruu/otjk/files/otjk_ohje_su.pdf.

T-opistot ry 2016. Viitattu 5.4.2016 <http://www.tyoelamaopistot.fi/>.

Tuomisto, Jukka 1999. Työvään sivistystyöstä luottamushenkilöiden kouluttamiseen - SAK:n koulutuksen kehitys ja uudet haasteet. Teoksessa Tuomisto, Jukka & Heikkilä, Kirsi & Juhela, Arto & Poikela, Esa & Vuorikoski, Marjo. Yhteiskunnan rakenteet ja elinikäinen oppiminen. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tuomisto, Jukka 2003. Vapauden kaipuu vapaassa sivistystyössä. Teoksessa Riikonen, Virve (toim.) Valistuksesta tietämysyhteiskuntaan. Opintotoiminnan Keskusliitto.

Tuomisto, Jukka 2005. Elinikäisen oppimisen toinen sukupolvi – unohtuiko jostain?. Teoksessa Sallila, Pekka (toim.). Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus (3.painos). Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

Työvään Sivistysliitto 2016. Viitattu 21.3.2016. <http://www.tsl.fi/tsl-info/historia/>.

Uusi keskusjärjestö 2016. Viitattu 22.4.2016 <http://uusikeskusjarjesto.fi/>.

Vaherva, Tapio & Malinen, Anita & Moisio, Antti & Raivola, Reijo & Salo, Petri & Kantasalmi, Kari & Kamppi, Päivi & Silvennoinen, Heikki 2006. Vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne ja palvelukyky. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja16.

Valkonen, Emilia 2016. Väitöstutkimus: "Me myymme ja markkinoimme kursseja." – Markkinaorientaation piirteet kansalaisopistossa. Viitattu 21.3.2016. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1948-9/urn_isbn_978-952-61-1948-9.pdf.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Yrjölä, Pentti 2002. Demokratiaako vapaasta sivistystyöstä? Teoksessa Hansen, Niels Buur & Korsgaard, Ove & Bergstedt, Bosse (toim.) Demokratia ja vapaa sivistystyö. Pohjoismaiset ideat ja 2000-luvun todellisuus. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Yrjölä Pentti 2003. Aikuiskoulutuspolitiikka vapaassa sivistystyössä ja opintokeskusten toiminnassa. Teoksessa Riikonen, Virve. Valistuksesta tietämisyhteiskuntaan. Kansanvalistusseura ja Opintotoiminnan keskusliitto.

Julkaisemattomat lähteet

Juntumaa, Inari 2016. Koulutuspäällikkö, TSL-opintokeskus/Työväen Sivistystyön Liitto TSL ry. Haastattelu 5.4.2016, Helsinki. Salmenjoki, Sini.

KSL ry:n toimintastrategia 2014. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry:n toimintastrategia 2014-2020.

Kirstinä, Anna 2015. Esittelydiasarja. Ammatillinen lisäkoulutus. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry.

Muukkonen, Tarja 2016. Koulutuspäällikkö, KSL-opintokeskus/Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry. Haastattelu 13.4.2016, Helsinki. Salmenjoki., Sini.

Salmenjoki, Sini 2015. Selvitys KSL ry:n palveluista. Raportti. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry.

LIITE 1

Työnimi ”SIVISTYSTYÖ OPINTOKESKUKSISSA - KSL-OPINTOKESKUS KANSALAISVAIKUTTAMISTA JA AKTIIVISTA KANSALAISUUTTA TUKE- MASSA”

Teemahaastatteluiden avulla on tarkoitus pohjustaa huhti-toukokuussa tehtävää Webropol-kyselyä. Teemahaastattelut on tarkoitus toteuttaa tammi-helmikuun aikana. Haastateltavaksi kutsutaan KSL:n jäsenjärjestöjen ja yhteistyökumppaneiden edustajia.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Taustakysymys

Työtehtäväsi ja kauan olet ollut tehtävässä?

Yhteistyö KSL:n kanssa

1. Minkälainen mielikuvasi on KSL:sta?
2. Tekeekö järjestösi yhteistyötä KSL:n kanssa? Minkälaista?
3. Mikäli järjestösi ei tee yhteistyötä, niin mistä uskot sen johtuvan?
4. Kuinka tyytyväinen olet yhteistyöhön KSL:n kanssa (asteikolla 4-10)?
5. Mitä toivoisit yhteistyöltä tulevaisuudessa?
6. Mikä sitouttaa järjestöäsi käyttämään KSL: palveluita? (hyöty, ideologia, jokin muu) Onko ideologisella taustalla merkitystä yhteistyölle?

Koulutuspalvelut

7. Mikä merkitys oppimisympäristöllä on järjestösi aktiiveille? Voitaisiinko koulutuksia järjestää tulevaisuudessa myös verkossa?
8. Mitä esteitä näet järjestösi aktiivien kouluttautumiselle?
9. Mikä motivoi järjestösi aktiiveja kouluttautumaan?
10. Montako koulutusta järjestösi olisi valmis vuosittain toteuttamaan yhteistyössä KSL:n kanssa? Ja mistä teemoista/kenelle ne olisivat?

Kulttuuripalvelut

11. Minkälaista kulttuuritoimintaa järjestössäsi on, miten KSL voisi olla mahdollistamassa tätä toimintaa?

Verkostoituminen

12. Tekeekö järjestösi koulutusyhteistyötä muiden toimijoiden kanssa? Tai muuta yhteistyötä ja kuinka tärkeänä pidät sitä?
13. KSL:n strategiassa sanotaan seuraavaa ”KSL:n päämääränä on kohtaamispaikkojen luominen jäsenille ja yhteistyökumppaneille. KSL toimii erilaisten yhteisöjen ja toimijoiden yhteen saattajana.” Mikä merkitys kohtaamispaikoilla olisi järjestöllenne? Kuinka tärkeänä pidätte tätä?

Muuta

14. Minkälaisista KSL:n tarjoamista palveluista järjestösi olisi tulevaisuudessa valmis maksamaan?
15. Onko jotain mitä haluaisit tässä yhteydessä vielä sanoa?